د اسلام په رڼا کې
معاصر بانکي مسایل

Ketabton.com

لیکوال
ډاکټر مصطفی "نیازی"

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه

||||||||||||||||||||||||||||||||

کتاب :: داسلام په رڼا کي معاصر بانکي مسایل

لیکوال ::ډاکټر مصطفی نیازی .

خپرندوی :: مخزن الکتب پېښور پاکستان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلاۍ والصلام علی خیر خلقه سیدنا ونبینا محمد وعلی آله وصحبه اجمعین وبعد:

پرته شك له نه چي نړۍ پدي وروستیو کي دومره پرمختګ کړي چي د بشریت په تاریخ کي ساري ندي لیدلي شوي، او که په درسته توګه ووایو نو دوروستۍ پیړۍ په اخري څلورمه کي دژوند په بیلابیلو ډګرونو کي دومره ترقي او پرمختګ شوي چي دبشریت په ټول تاریخ کي ندي شوي، او دغه پرمختك دژوند اقتصادیو، کلتوري، ټولنیزو او سیاسي ټولو چارو ته شامل دي، نن له دنیا څخه یو کلي جوړ شوي، که دنړۍ په لري پرته سیمه کي کومه پیښه رامنځته شي نو په څو دقیقو کي خبر ټولي نړۍ ته رسیږي، دغه رنګي اقتصادي چاري دومره پرمخ تللي چي دټولو خلکو سوداګري یو له بل سرهړ تړلي ده، اقتصادي وده او پرمختګ هغه څه دي چي ځواکمن هیوادونو ئي دنورو داستعمار لپاره کاروي، په معاصر وخت کي دهیوادونو ترمنځ شخړي او کشمکشونه ټول په اقتصار را څرخي، او د مسلمانانو له کمزورتیا نه راپدیخوا او په ټوله کي داسلامي خلافت له نړیدو څخه وروسته په نړۍ کي ددوو اقتصادي نظامونو ترمنځ سیالي رواني وي چي یو ئي لویدیځ سرمایه داري نظام و، او بل ئي ختیځ سوسیالستي نظام و، چي دپخواني شوروي اتحاد له سقوط څخه راپدیخوا وروستي اقتصادي نظام په نړیواله کچه خپل حیثیت تر ډیره بریده له لاسه ورکړیدي، مګر ددي په څنګ بیا اسلامي اقتصاد دپام وړ بریاوي لاسته راوړي، چي اوس مهال دسرمایه داري نظام او اسلامي اقتصادي نظام ترمنځ شخړه روانه ده، لویدیځوال زیار باسي چي خپلي اقتصادي پالیسي په اسلامي نړۍ کي هم پلي کړي او لدي لاري وکولاي شي دهغوي شتمني لاسته راوړي، چي غوره بیلګه ئي دامریکا له لوري په اسلامي هیوادونو یرغل دي، ځکه دګڼ شمیر سیاست پوهانو له انده ددغو یرغلونو او بریدونو تر شاه اقتصادي موخي او اهدف دي، خو ددي ټولو پرمختګونو او شخړو سره سره څه ډول مونږ (مسلمانان) کولاي شو داسي اسلامي اقتصاد رامنځته کړو چي پخپلو پښو ودریږو او دنورو له محتاجي څخه خلاص شو، پدي ډګر کي یو هم دبانکونو مسله ده، په معاصر وخت کي دغي مسلي لویدیځ ته ډیر څه ورپه برخه کړي، ځکه مسلمانو شتمنو هم خپلي شتمنۍ دهغوي په بانکونو کي ایښي دي، او ترینه ګټه لاسته راوړي، دیادوني وړ ده چي استعمار دمعاصر نقدي (پیسو) نظام څخه دوه بریاوي لاسته راوړي، یو داچي پیسي د سرو او سپینو برعکس خپل ارزښت له لاسه ورکوي او له یو کال نه بل ته ډیري ټیټیږي نو دغه کړنه ددي لامل ګرځي چي خلك سود ته مخه کړي او هغه ارزښت چي پیسو له لاسه ورکړي په ګټه ئي پوره کړي، او له بلي خوا ځواکمن هیوادونه چي کله غواړي یو هیواد تر خپلي ولکي لاندي راولي نو داقتصادي بندیزونو سره ئي مخ کړي چي دغه کړنه خپله ددي جوګه کیږي چي دهغه هیواد پیسي وغورځیږي او بیا ددي وړ نوي چي مقاومت وکړي، مګر ددي ټولو ستونزو برسیره پدي وروستیو کي یو شمیر مسلمانانو داسلامي بانکونو دجوړوني هڅي اوهاندي پیل کړیدي ترڅو پدي سره له یوي خوا مسلمانان د ناوړه عمل سود څخه وژغوري، او داسي ګټه دهغو پیسو په مقابل کي ورکړي چي په بانکونو کي ږدي چي دسودي بانك دګټي څخه که ښه وي خو کمزوري نوي، او له بلي خوا وکولاي شي چي دمسلمانانو شتمني چي اوس مهال

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلویدیځ په بانکونو کي ده ځانته را جذب کړي او دغه کړنه به پخپل وار سره داسلامي هیوادونو اقتصاد ته دپام وړه پرمختیا ورپه برخه کړي، البته اوس اسلامي علماو دنده لري چي داسلامي شریعت په رڼا کي داسي لاري چاري ولټوي چي بانکونه ئي پرته دسود نه وکاروي او فایده ئي دسودي بانکونو په پرتله بهتره وي، نن سبا ګڼ شمیر مسائل دي چي نویو پلټنو او اجتهاداتو ته اړتیا لري تر څو دولس هغه ستونزي هواري کړي چي هره ورځ ورسره مخامخ کیږي.

له الله پاك څخه سوال کوم چي ددي موضوع په لیکلو کي توفیق راکړي او داسي څه تهولني ته وړاندي کړم چي دهغي دبهبود او پرمختیا لامل وګرځي، او په ترڅ کي زمونږ هیواد وال وکولای شي داسلامي شریعت مطابق داسي بانکونه پرانزي لکه په یو شمیر هیوادونو کي چي اوس پرانستل شویدي او ښي پایلي هم لرلي دي.

ډاکتر مصطفی نیازي

26 /5 /2006دجمعي مبارکي ورځ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مضاربت او دهغي دمشروعيت دليل

مضاربت يوه عربي کلمه ده چي له (ضرب) څخه اخستله شوي، او هغه د تګ (سير) په معنی راځي دغه نوم لدي کبله ورته اخستل کيږي چي مضارب په اکثر وخت کي دخپل تجارت دګټي پخاطر سفرکوي، يا پدي معنی چي په ګټه کي دمضارب او دمال څښتن لپاره بيلابيله برخه تعيينيږي.

کار کوونکي ته مضارب ويل کيږي او هغه بل ته چي مال لري دمال مالك ويل کيږي، البته دا دحنفي حنابله او زيديه علماو په نظر.

خو شافعي او مالکي علماو دغه تړون ته (قراض) وايي چي دا له قرض څخه اخستل شوي، ځکه دمال څښتن دخپل مال څخه يوه برخه کارکوونکي ته ورکوي او هغه پکښي تصرف کوي او بيا ورته دګټي څخه خپله برخه ورکوي، داسي هم ويل کيږي چي دا له (مقارضه) څخه اخستل شوي چي هغه دمساوات په نوم ده او داځکه چي دمال څښتن او کارکوونکي په ګټه کي سره مساوي وي، دمال څښتن ته (مقارِض) ويل کيږي اوکار کوونکوي ته (مقارَض)

او په اصطلاح کي مضاربت ديته ويل کيږي چي دوه طرفه ترخپل منځ داسي تړون وکړي چي يو به سرمايه ورکوي او هغه بل به کار پري کوي ګټه به يي ترمنځ شريکه وي.

دمضاربت دمشروعيت دليل- الله تعالی فرمايي: "و آخرون يضربون في الارض يبتغون من فضل الله" او بل دا حديث دپيغمبر صلی الله عليه وسلم چي فرمايي: په دريو شيانو کي برکت دي: تر معيني نيټي پوري پلورنه، مضاربت، او دغنمو او اوربشو ګډول لپاره د کور نه دپلورني لپاره "

دا راز دصحابه و عمل او کړني پدي معنی چي هغوي به تر خپلو مينځو مضاربت کاوه او يوه هم ددغي کړني انکار ندی کړی.

سربيره ددي ټول امت پدي متفق دی چي مضاربت جواز لري او دغه اتفاق دصحابه و دکړني څخه مينځ ته راغلي او هغوي به دغه کار کولو دساري په توګه عمر، عثمان، ابن مسعود او داسي نورو.

د مضاربت شرايط

هغه شرايط چي په سرمايه (راس المال) پوري تړاو لري

لومړي: سرمايه دمضاربت به پيسي وي، او که دپيسو پر ځاي بل شي وي لکه نور توکي نو پدي کي بيا علماء بيل بيل نظرونه لري: ګڼ شمير پدي اند دي چي دپيسو نه پرته نور توکي په مضاربت کي راس المال نشي راتلاي ، خو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن ابي ليلى وايي چي په مضاربت کي راس المال ټول هغه توکي چي له مکيلاتو يا موزوناتو څخه وي صحيح کيږي ځکه دا توکي مثل لري.

جمهور علماء وايي چي کچيري دمضاربت راس المال له پيسو څخه پرته بل شي وي نو په هغه کي تاوان دي، ځکه مضارب (کار کوونی) به له څښتن دمال څخه توکي ترلاسه کړي خو قيمت به يي پردي مهال امکان لري لوړ او يا ټيټ وي اوکله چي بيرته سپاري نو قيمت به يي تغير خوړلي وي، نو پدي صورت کي راس المال اوګټه دواړه نه معلوميږي، بلکي دواړه به مجهول وي.

دويم: راس المال به هغه قرض نوي چي دمضارب په ذمه وي، پدي معنى په پيل کي به دمضاربت راس المال هغه قرض نوي چي دمضارب په غاړه وي، پداسي توګه که يو شخص دبل پوروړي وي نو هغه ورته ووايي چي په هغه مال دمضاربت په شکل تجارت وکړه چي پر تا مي پور دی.

دريم: دمضاربت راس المال به معلوم وي او که دغه مال نا معلوم وي بيا مضاربت نه صحيح کيږي.

څلورم: راس المال به کارکوونکي (مضارب) ته سپارل کيږي، چي دغه سپارل به يا په لاس سره وي او يا به داسي صورت لري چي مضارب کولاي شي پرته دکوم مشکل څخه هغه لاسته راوړي.

دګټي شرايط:

لومړي: دهر يوه � دمال دڅښتن او مضارب- دګټي اندازه به معلومه وي،کچيري دغه اندازه نا معلومه وي نو دغه کړنه ددي لامل ګرځي چي تړون(عقد) فاسد کړي، ځکه هر شرط چي دګټي دنامعلومتيا لامل ګرځي هغه دمضاربت تړون له مينځه وړي، کچيري مطلق مضاربت ذکر شي نو ګټه به ددواړو ترمنځ نيمايي وي ځکه شرکت تل دمساوات غوښتنه کوي.

دويم: دګټي داندازي برخه به ويشل شوي وي لکه نيمه دريمه او داسي نور.

پوښتنه: ايا ګټه به يوازي تر عاقدينو (څښتن دمال او مضارب) ترمنځ ځانګړي وي او که نور هم ورسره شريکيداي شي، پدي کي دعلماو اختلاف دي:

الف: په ګټه کي دا شرط دی چي يوازي دعاقدينو (څښتن دمال اومضارب) ترمنځ به وي که يي ددريم کس لپاره شرط کړي نو دا مضاربت صحيح ندي، ځکه دريم کس نه کارکوونکی دی او نه دمال خاوند، دا دشافعي صاحب او ظاهريانو نظر دی.

ب: ددريم کس لپاره ګټه شرط کول هم صحيح دی ځکه دا نيك کار اوخيرات دی او دمضاربت نوم ورته اخستل له باب دمجاز څخه دی خو که يي شرط کړي نو وفاء کول پري لازم دی دا دامام مالك نظر دی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مضاربت حقيقت:

پدي مساله کي علماء دوه نظرونه لري:

لومړي: ګڼ شمير علماء پدي اند دی چي مضاربت دمعاوضي (عوض) له جنس څخه ده لکه اجاره، او مزدوي (اجري) نا معلومتيا ددي لامل ګرځي چي دغه عقد (تړون) دقياس خلاف ده، پدي اساس يي دايره ډيره تنګه ده، او هغه مضاربت چي داتفاق له لاري را مينځته کيږي جواز نلري.

دويم: شيخ الاسلام ابن تيميه او دده شاګرد ابن القيم پدي اند دي چي مضاربت د مشارکت له باب څخه ده، که په مضاربت کي يوه معنی داجاري ده نو دا اجاره ډيره پراخه او وسيع ده.

لومړي ډلي دليل: دقياس په وړاندي مضاربت جواز نلري ځکه دا پداسي څه اجاره کول دي چي اجره يي نا معلومه ده، آن چي معدومه دي، دارنګه عمل هم نا معلوم دی، خو مونږ قياس ته ځکه اعتبار ندي ورکړي چي ثبوت ئي په قرآن، سنتو اواجماع سره راغلي.

ددويمي ډلي دليل: مضاربت اجاره ده خو په پراخي او وسيع معنی سره، او مضاربت په هيڅ توګه د قياس مخالفه نده، اوځوك چي وائي دا دقياس مخالفه ده، او له جنس داجاري څخه ده، ځکه چي کار د عوض په مقابل کي دی او په اجاره کي دا شرط دی چي دکار عوض (مزدوري) به معلومه وي دارنګه به دکار اندازه هم معلومه وي، نوکله چي په مضاربت کي کار او ګټه دواړه نا معلوم دي پدي اساس دقياس مخالفه ده، خو دا نظريه ددوي غلطه ده، ځکه دغه واړه عقود (تړونونه) د شراکت له جنس څخه دي، نه د عوض له جنس نه، اوشراکتونه داسي اجناس دي ي له معاوضاتو څخه توپيرلري، که څه هم تر يوي اندازي عوض پکښي موجود دی.

د مضاربت دعقد(تړون) کړني

ګڼ شمير فقهاء پدي اند دي چي مضاربت يوازي تر تجارتي کړني پوري خاص دی، نورکړني او حرفوي اعمال پکښي داخل ندي لکه خياطي، ګلدوزي، زرګري او داسي نور، خو مالکي علماء بيا وايي چي دمضاربت ډګر پراخ دي ټولو کړنو ته شامل دي، خو پخوا لدينه چي ددوي نظر په غور وڅيړو بايد ووايو چي مضاربت دوه ډوله دي: مطلق او مقيد، په مطلق مضاربت کي مضارب (کارکوونکي) دخپلي خوښي مطابق هر راز تصرف کولاي شي، او مقيد مضاربت کي به هغه تصرف کوي چي دمال څښتن ورته ټاکلي وي.

خو همدغه مطلق مضاربت دلومړۍ نظري له مخي يوازي تر تجارتي کړنو پوري ځانګړي دی، ځکه مضاربت په هغه تجارت کي صحيح کيږي چي اندازه يي منضبطه نوي، او که ورته ووايي چي غنم واخله بيا يي وړه کړه او ډوډوي ورڅخه پخي کړه خو ګټه به ددواړو ترمنځ شريکه وي دا مضاربت صحيح ندي، البته دمالکي علماء په نزد دا صحيح دي، ځکه دمضاربت څخه اساسي مقصد دګټي لاسته راوړنه ده، نو په هره مشروع لار چي راوړي دا صحيح ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا رنګه علماء پدي کي هم بيلابيل نظريات لري چي ايا مضارب کولاي شي دغه دمضاربت مال بل دريم کس ته په مضاربت ورکړي:

لومړي: حنفي علماء پدي اند دی که چيري دمال څښتن اجازه وکړي او ووايي چي پخپله خوښه او نظر پري کار وکړه بيا کولاي شي چي مضارب يي بل دريم کس ته په مضاربت ورکړي، ځکه چي دمال څښتن واك او اختيار مضارب ته ورکړي،او ويلي دي چي دخپلي خوښي مطابق کار پري وکړه خو ګټه به موشريکه وي، دبيلګي په توګه کچيري دمال څښتن مضارب ته په مطلق ډول پرته لدينه چي دګټي اندازه معلومه کړي مال ورکړي، او هغه را ولاړ شي بل دريم کس ته يي په مضاربت ورکړي او ورته ووايي چي ستا ګټه به دريمه وي، نو دويم ورسته دکار څخه ګټه تر لاسه کړه، پدي صورت کي به دټولي ګټي دريمه برخه دهمدي دويم مضارب وي، او نيمه به دمال دڅښتن وي، باقي شپږمه به د لومړي مضارب وي،ځکه ددويم مضارب کار او عمل داسي معنى لري لکه همدي لومړي مضارب چي پخپله کړي وي.

دويم: د حنابله علماء وايي چي روا ده خو پدي شرط چي دمال څښتن په قاطع توګه اجازه وکړي، نو بيا به لومړي مضارب دمال دخاوند وکيل وګرځي، که دويم مضارب ته يي ورکړي او ځان لپاره دګټي هيڅ شي شرط نکړي بيا صحيح ده او که يي شرط کړي يعني ووايي چي دومره اندازه ګټه به زما وي بيا صحيح نده، ځکه ده نه کار کړي او نه مال دده دی او دګټي مستحق هغه مهال ګرځي چي يو له ددي دوو نه ولري يا مال او يا کار.

دريم: شافعي علماء بيا پدي مساله کي دوه نظره لري: چي صحيح نظر يي دادي چي مضاربت دقياس خلاف ثابته شوي، نو ددي غوښتنه داده چي پدغه تړون (عقد) کي به دوه کسان وي يو دمال څښتن اوبل کار کوونکي بل چاته سرايت نکوي.

البته دحنفي علماو په وړاندي دګټي مستحق په دريو شيانو سره ګرځي مال، عمل، او ضمانت، چي زياتره علماء دي نظريي ته ترجيح او غوروالي ورکوي.

مضاربت او ټوليز استثمار

دا يو څرګند حقيقت دی چي مضاربت د پيسو داستثمار غوره او بهتره وسيله ده چي په ترڅ کي يي د مال دڅښتن او کار کوونکي تر منځ تړون رامينځته کيږي، مګر په معاصر وخت کي داسي نوي شرکتونه په بيلابيلو شکلونو مينځته راغلي چي دپخوا څخه په پوره کچه توپير لري، چي ددغو شرکتونو ګڼ شمير په ټوليز او بيشميره شريکانو پوري تړلي وي آن تردي چي زياتره يي يو له بله نه پيژني اونه يي په ټوله زندګي کي ليدلي وي، معاصرو پرمختلليو بانکونو وکولاي شواي چي تر ډيره بريده داسي کړنلاري اختيار کړي چي له يوي خوا دمضاربت او ټوليزو شرکتونو کړني تنظيم کړي او له بلي خوا د خلکو غوښتني په داسي توګه پوره کړي چي څه راز يي هغوي غوښتونکي وي، ديادوني وړ ده چي کله دمضاربت تړون رامينځته شو او پر هغه کار پيل شو بيا دريم لوري ته روا نده چي لدغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تړون سره ځان شريك كړي، پدي اعتبار سره چي گني دمال څښتن دي او غواړي دمخكنو سره پكښي شريك شي، آن تردي چي كه دمال څښتن كوم چي پخوا يي دمضارب سره تړون كړي اوهغه ته يي مال سپارلي خو بيا ورته نور مال له سره وركوي او غواړي دپخواني تړون سره يي گډ كړي دا هم صحيح نده، ځكه ددوو مالونو گډوالي په دوو تړونونو (عقدونو) سره صحيح ندی، مگر كه پخوانی مال لا هماغسي پاتي وي كار پري نوي شروع شوي او يا هغه مال پلورل شوي وي نقدي پيسي تري لاسته راغلي وي، نو بيا كولاي شي نوري ورسره يو ځاي كړي، ځكه دلومړي تړون حكم قرار موندلي نو دهغه تاوان او گټه تر هماغه پوري تړاو لري، ددويم ورگډيدل ددي لامل گرځي چي ديوه تاوان دهغه بل په گټه جبيره كړي، نو هر كله چي دا په دريم تړون كي شرط كيږي (عقد) فاسديږي.

البته دبانكونو داستثمار ترځ العمل په همدي گډوالي ولاړ دي چي وروستني مالونه دمخكنو سره گډيږي، او كړني هماغسي پاتي وي، نو دغه عمل هغه ستونزه ده چي څه راز دوخت سره جوړه راشي او ستونزه حل ومومي.

سربيره پردي په مضاربت كي دمال څښتن كولاي شي دمضاربت لپاره يو شمير شرايط وټاكي ترڅو وكولاي شي تر ډيره بريده له تاوان څخه ځان وژغوري، خو دغه كړنه په ټوليز استثمار كي امكان نلري، او نه گټه په ټوليز استثمار كي دحالاتو مطابق تقسيمداي شي، ځكه ټوليز استثمار پدي ولاړ دي چي له يوي خوا مالونه په گټه اچوي اوكار پري كوي او له بلي خوا په ځانگړيو وختونوكي گټي توزيع كوي، پدي اساس گڼ شمير معاصر فقهاء دغه مساله داسلامي فقهي په وړاندي له اجاري سره تړي، ځكه په اسلامي فقه كي دوه قسمه مزدوران (اجيران) وي يو خاص او بل مشترك، نو مضاربت هم همدي دوو قسمونو ته ويشو، يو به خاص مضارب شي بل مشترك، او په هغه تگلاره به روان شو چي د مشترك مضارب تنظيم ټاكي، په مشترك مضاربت كي دري ډلي گډي وي چي دهري يوي اړيكي له بلي څخه گوښي وي.

لومړۍ ډله: دمالونو څښتنان، دويمه ډله: كاركوونكي (مضاربان) دريمه ډله: هغه جهت او شخص چي له يوي خوا يي ددواړو ډلو ترمنځ توافق راوستي او له بلي خوا دمالونو دانتظام چاري پر مخ بيايي، پدي معنی چي ددويمي ډلي په لټه كي وي ترڅو هغوي ته مال دكاركولو لپاره وركړي، نو دريمه ډله داسي اهميت لري چي دلومړۍ او دويمي ترمنځ كړني پرمخ بيايي، ځكه دی دمال دڅښتنانو لپاره مضارب بلل كيږي، او د كاركوونكو لپاره دمال څښتن بلل كيږي، مگر ددي سره سره دی پداسي كړنه ملزم ندي لكه دمضارب په څير چي ديو سړي لپاره كار تر سره كوي، بلكيه دی عامو خلكو ته دخپلو خدمتونو وړانديز كوي تر څو يي مال په گټه واچوي، نو پدي اساس دمال څښتنان په گټه كي يو دبل شريكان گڼل كيږي، سره ددي چي ددوي تر منځ هيڅ قسم تړون ندی رامينځته شوي، او كاركوونكي (مضاربون) پخپلو كارونو كي گوښي او يو له بله په گټه او شرايطو كي مستقل دی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولیز مضاربت ښیګڼې

دمال څښتن ته ددي زمینه برابره ده چي دخپل مال داستثمار لپاره پرته له کوم مشکل او بغیر ددي چي دامین کس پلټنه وکړي مال دمضاربت په شکل بانك ته ورکړي او هغه یي په کار واچوي، سربیره پردي دلږو شتمنیو څښتنان د ډیرو شتمنیو دڅښتنانو سره دګټي په اندازه کي برابر وي.

دا رنګه دمضاربینو (کارکوونکو) غوښتنو ته پرته له کوم حساب او سختو شرایطو نه دمال لاسته راوړني زمینه برابره ده تر څو پري کار وکړي.

ددي برسیره ټولیز مضاربت کوم چي دبانکونو له لاري اجرا کیږي له دوو برخو نه بهتروالی لري:

لومړي: بانکي مضاربت په یو داسي اساس خط روان دی چي عامه توګه دراس المال اړیکه او پوره والی تر کار او عمل پوري تړي په خلاف دنورو بانکي چارو چي هغوي راس المال اړیکه او پوره والی خپله له راس المال سره تړي.

دویم: دبانك دغه نظام کولاي شي ډیر هغه شتمني او مالونه تر لاسه کړي چي له استثمار او شرکت څخه خوندي او بي برخي پاتي دي ځکه څښتنان یي له بانکي نظام څخه ځکه ډاډه ندي چي هغه په سود ولاړ دي.

د ټولیز مضاربت ځانګړتیاوي

ټولیز مضاربت دفردي مضاربت څخه په دوو مسالو کي توپیر لري چي هغه عبارت دي له: شرایطو اوضمانت څخه:

لومړي شرایط: په خاص یا فردي مضاربت کي دمال څښتن کولاي شي په مضارب باندي ځانګړي شرایط او قیوادات دفقهي احکامو مطابق ولګوي لکه دعباس بن عبد المطلب په قضیه کي چي راغلي عباس خپل مضارب ته وایي: پر تا لازمه ده چي کله دمضاربت کار کوي نو دسمندر له لاري به سفر نکوي، نه به دکندو او بیدیاو له لاري سفر کوي، او نه به لانده توکي رانیسي"....

خو په ټولیز مضاربت کي بیا مساله دغه شاني نده بلکي لدینه توپیر لري ځکه قیودات لګول په ټولیز مضاربت کي دګډوډي اوبي نظمي لامل ګرځي، دبیلګي په توګه که مونږ دموټر کرایي ته راشو نو هلته به ښکاره تو پیراو بیلتون وګورو، یو داسي موټر وي چي خاص کس یي کرایه کړي (سپیشل) اویو داسي وي چي هغه عام ترانسپورت وي، نو په لومړي حالت کي کولاي شي مستاجر دموټر چلونکي ته ووایي چي فلاني ځاي ته لاړ شه، او هم کولاي شي ورته ووایي په دي لار مه ځه په هغه بله لاړ شه، خو دعام ترانسپورت مستاجر نشي کولاي کوم ځانګړي شرط په چلوونکي دموټر ولګوي، نشي کولاي هغه ته ووایي ما فلاني ځاي ته ورسوه بلکي موټر بشپړه ازادي لري پخپله ټاکلي لار ځي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور دخلكو د لارو اوځايونو سره كار نلري، خو مشترك مضارب كولاي شي يو لړ داسي شرايط ولګوي چي دمال دخوندي ساتلو لپاره وړ وي.

دويم- دضمانت مساله:

دمشترك مضارب ضمان په عملي ډګر كي يو له مهمو مسائلو څخه ده، ځكه دغه كړنه دمشترك مضارب په كاميابي كي اساسي رول لوبوي، كه هر څومره مونږ بانك منځګړي وشميرو خو بياهم ددي څخه نه وزي چي مضارب دی، دا معلومه ده چي خاص اجير په هغه څه كي امين ګڼل كيږي چي دده په لاس كي وي، نو هر څه چي دده څخه پرته دكوم تقصير څخه ضايع شي دی يي په عامه توګه ضامن ندي كه څه هم چي په مساله كي دعلماء اختلاف دی خو را غوره نظر دي چي ضامن نه بلل كيږي، خو د مشترك اجير(مزدور) په اړوندعلماء مختلف نظريات لري:

يو شمير علماء پدي اند دي چي مشترك اجير(مزدور) ضامن ندی، لكه ابوحنيفه، زفر، حسن بن زياد ابګن حزم، دارنګه شافعي علماء او احمد په يو روايت كي.

ابو يوسف اومحمد پدي نظر دي چي مشترك اجير(مزدور) پرته له هغه حالت نه چي مال پداسي توګه هلاك شي چي ژغورل يي امكان نلري په نورو حالاتو كي ضامن دی، ځكه عمر او علي رضي الله عنهما به مشترك اجير (مزدور) ضامن ګڼل.

اوله هغه حالت نه چي ژغورل يي امكان نلري مقصد ورنه داسي حالت دي چي د اجير له قدرت څخه بهر وي لكه اور، ډليز غله، اوداسي نور.

دوي وايي حضرت علي رضي الله عنه به ويل: دخلكو لپاره پرته لدينه (دمشترك اجير ضمانتيا) بله دمصلحت لار نشته، او مصلحت پدي كي دی چي خلك تل جوړونكو ته اړتيا لري او زياتره حالاتو كي دوي دخپلو توكو څخه لري وي، ددوي دنظر څخه هغه پټ وي، او په جوړونكو كي زياتره مهال تفريط او تقصير موجود وي، ددغو پرديو توكو دحفاظت خاص فكر نكوي، كچيري مونږ دغه كسان ضامن ونه ګڼو نو يو له دوو حالاتو نه به ارمرو رامينځته كيږي:

لومړي: يا به په بشپړه توګه جوړونه پريږدو چي دغه كار پر خلكو خورا دروند تماميږي بلكي امكان نلري.

دويم: او يا به هغوي كار كوي خو د وركي په صورت كي به ضامنان نوي، ځكه هغوي به تل همدا وايي چي هلاك شول، ورك شول، نو دخلكو مالونو به پرته دكوم سبب څخه وركيږي، سربيره پردي چي دغه كړنه به دغټ خيانت او له الله څخه دنه ويري لامل ګرځي، پدي اساس مصلحت پدي كي دي چي ضامن وګڼل شي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددي څخه داسي څرګنده شوه چي دخلکو دمصلحت او ددوي دضرورتيا دپوره کولو غوره لار همدا ده چي مشترك اجير(مزدور) ضامن وګڼل شي، او مخکي بيان شوه چي مشتر مضارب دمشترك اجير په څير دی،ځکه دی دمال په اداره او کيفيت کي پوره واکدار اوخپلواك دی کچيري ضامن ونه ګڼل شي نو دغه کړنه به ددي لامل شي چي ديو پيسو دلاسته راوړني پخاطر به مالونو لوټمارانو او قماربازانو ته ورکوي پرته ددينه چي دهغو دساتني او حفاظت خيال وساتي، او دغه کړنه به پخپل وار ددي لامل شي چي دخلکو مالونه به هلاك شي ترمنځ به يي باوري او اعتماد ختم شي، اوبيابه ددیته جوګه نوي چي داستثمار اوګټي لپاره يي چاته ورکړي چي دغه واړه کارونه دټولني دزيان او بربادي سبب ګرځي.

البته دخاص مضارب دضمانتيا په هکله دمضاربت په باب کي علماو دوه بيل بيل حالات ذکر کړيدي، خو دوي پدي متفق دي چي که څوك پخپله کار کوي او خپله شتمني پخپله چلوي نو ضامن ندي خو ددغه شرط لګول په تړون (عقد) اغيزه پري باسي اوکه نه؟

امام مالك او شافعي پدي اند دي چي دغسي مضاربت جواز نلري او شرط فاسد دی.

ابوحنيفه پدي اند دی چي مضاربت صحيح دی خو شرط باطل دی.

او که چيرته کارکوونکي (مضارب) دغه پردی مال بل کس ته په مضاربت ورکړي نو مالك شافعي ابوحنيفه او ليث وايي چي که تاوان يي وکړ نو ضامن دی اوکه ګټه يي وکړه نو دخپل شرط موافق چلند به ورسره کيږي.

کاساني ددي مسالي دوضاحت لپاره غوره مثال راوړي دي هغه وايي: "... جوړونکي دخلکو څخه کارونو په مزدوري نيسي خو بيا يي پخپله نکوي خو په نورو يي په لږ قيمت کوي او زيادت پيسي ده ته پاتي کيږي، نو دي چي کومي پيسي اخلي ددي داستحقاق لامل پرته له ضمانت څخه بل نشته، نو دارنګه هغه مضارب چي اخستل شوي مال بل کس ته ورکوي ترڅو پري کار وکړي، نو ددويم مضارب کار ددوي دواړو(دمال څښتن او لومړي مضارب) څخه په نيابت واقع شو، نو پدي اساس دواړه دګټي مستحق دي، که څه هم چي لومړي مضارب کوم کار ندي کړي، خو عامه قاعده داده چي ګټه په دريو شيانو سره انسان لاسته راوړاي شي: مال، کار، او ضمانت نو لومړي مضارب مال نه درلودل او نه يي کارکړي خو ضامن و نو پدي اساس دګټي مستحق شو.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګټې دتحقيق ضوابط او د هغې ويش

دګټې دتحقيق ضوابط او تقسيم دخاص او مشترك مضاربت ترمنځ توپير لري:

الف: دخاص مضاربت عام قواعد:

فقهاء ګټه دراس المال ساتونكي ګڼي، او وايي چې د راس المال څخه څه زيات شول هغه ګټه ده او كه زيات نشول نوګټه نشته، دارنګه كه مضارب تاوان وكړ بيا يې ګټه وكړه نو لومړي تاوان به په دويم ګټه پوره كړي، او دا هم كيداي شي چې تړون كوونكي دګټې ويش اخرته پريږدي، پدي معنی چې هغه مهال به زوړ تړون فسخه كړي اوڅه ګټه چې كړي وي هغه به تقسيم كړي اوبيا كې يې كول نو له سره به نوي تړون وكړي، اويا داسي چې حسابي به وكړي، خو دنتيجي په اړوند دواړه يو شي دي كوم تغير پكښې نه راځي، ځكه فسخه هم ددي غوښته كوي چې مال په پيسو بدل شي او حسابي هم نو ددواړو پايله يو شي شوه.

ب: دمشترك مضاربت وړاندي شوي قواعد او تطبيقات:

پدغه قسم مضاربت كې دوه ډوله اړيكي وجود لري، يوه يې دكاركوونكو اړيكه له مشترك مضارب سره ده، او دويم يې دمال دڅښتنانو اړيكه له مشترك مضارب سره ده، دلومړۍ اړيكي په اړوند بايد ووايو چې ددغه قسم او خاص مضاربت فقهي قواعد د ګټې دلاسته راوړني او تقسيم په اړوند يو شانته دي، پدي اساس ټولي ګټې دهغو قواعدو سره سم رواني وي كوم چې فقهاو دمحاسبي لپاره ټاكلي دي، پدي معنی چې راس المال به پوره كوي او باقي چې څه ګټه پاتي شوه هغه به دخپل تړون او اتفاق موافق ويشي، خو دڅښتنانو دمال اړيكي له مشترك مضارب (بانك) سره بيا دا شانته ندي، ځكه پدغه مضاربت كي دټولو مضاربتونو تصفيه په يو وخت كې ناشوني ده، دارنګه دا هم ناشوني ده چې مشترك مضارب (بانك) دي دټولو خلكو راس المال خپلو څښتنانو ته وسپاري ترڅو وروسته ګټې په صحيح توګه وويشي، ځكه مشترك مضاربت دوامدار مضاربت دي او په هغې كي هغه قواعد نشي پلي كيداي كوم چې په خاص مضاربت كې پلي كيږي.

مخكې مو ډاګيزه كړه چې مشترك مضارب (بانك) ضامن دی، پدي اساس دګټې په ويش كې كومه ستونزه نه رامينځته كيږي، ځكه فقهاء وايي كله چې مضاربت دوامدار وي نو دګټې ويش صحيح ندي ترڅو راس المال له نقصان سره مخ نشي، ځكه په خاص مضاربت كې دنقصان په صورت كې له مضارب څخه پوښتنه نه كيږي، په خلاف د مشترك مضارب ځكه دی په ټولو حالاتو كې ضامن بلل كيږي، نو څرنګه چې ددواړو ترمنځ دغه توپير موجود دی په مشترك مضاربت كې ګټه په ځانګړي وخت او موسم كي ويشله كيږي، دا بيا كومه مهمه خبره نده چې په كال كې يو ځلي ويشي لكه يو لړ مشترك شركتونه چې د نظم او صحيح ويش پخاطر دا كار كوي، دوي دهر كال په پاي كې ټولي ګټې را غونډوي تر څو يې د مالونو په اندازه تقسيم كړي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني دا پوښتنه را ولاړوي چي ايا دا څه ډول امکان لري پداسي حال کي چي مالونه اوشتمني يو له بله ګډيږي او دکار همدا روان وي؟

ځواب: فقهاء د ملکيت دشرکت او عقدي (تړوني) شرکت ترمنځ فرق کوي، په ملکي شرکت کي ګټه دمال په اندازه وي، او په عقدي (تړوني) شرکت کي ګټه د دتړون په اساس ويشله کيږي، لدي څخه داسي جوته شوه چي ګټه دعين مال سره تړاو نلري، تردي چي دوه شريکان هر يو پخپل شخصي مال څه وپلوري او وپيرودي نو په ګټه کي دواړه شريکان دي، او دا مساله دعمل شرکت سره ورته والي لري، که يو شريك دکار په شرکت کي کار وکړي او بل يي ونکړي نو په ګټه کي سره شريکان دي، ځکه ددوي ترمنځ دشراکت ټکي کار کول دي، که بيا بالفعل کار وکړي يايي ونکړي، نو دارنګه په مالي شرکت کي هم، دلته هم ګټه دعين مال تر ودي پوري تړاو نلري، بلکي پدي ولاړه ده چي مال دشرکت دغوښتني په اساس تر تصرف لاندي کيږدي، که بيا دغه مال په پلورنه او پيرودنه کي استعمال شي يا نشي.

پدي سره جوته شوه چي پدغه قسم شرکت کي يوازي دمال سپارل مشترك مضارب ته کفايت کوي او هم دغه کړنه يي په ځانګړي وخت کي دګټي مستحق ګرځوي، برابره خبره ده که دغه مال بيا داستثمار لپاره وکارول شي يا ونه کارول شي، داځکه چي مشترك مضاربت دوامدار دي او دوي يوځل په کال کي حساب کوي، پدي اساس هغه ګټه چي دکال په پاي کي ترلاسه کيږي په هغو مالونو پوري تړاو لري چي دکال دپيل څخه بيا ترپايه پوري تر لاسه کړې وي، له همدي کبله کچيري دمال څښتن خپل ټول مال يا يوه برخه دمال له مشترك مضارب (بانك) څخه مخکي له تماميدو دمالي کال څخه واخلي نو ددغو اخستل شويو پيسو ګټه به نه ورکول کيږي، او نه دغه اخستل شوي پيسي دګټي مستحق ګڼلي کيږي. البته دا کړنه په خاص مضاربت کي هم ترسره کيږي، کچيري دمال څښتن دکال په اوږدو کي دخپل مال څخه پخوا لدينه چي دمضاربت ګټه او تاوان معلوم شي واخلي نو مضاربت يوازي په باقي مال کي پاتي کيږي ځکه دمال څښتن دمضارب سره نوري پيسي ندي پريښي، نو دغه حال په بانکي مضاربت کي هم دي.

البته يوه بله پوښتنه چي راولاړيږي هغه داده کچيري دمال څښتن دکال په اوږدو کي بانك ته پيسي ورکړي نو ايا په ګټه کي شريك شميرل کيږي؟

ځواب: پخوا څرګنده شوه چي دګټي دمستحقوالي لامل يوازي همدا دي چي خپل مال دشرکت وتصرف ته وسپاري، نو په پورتني صورت کي دغه عمل موجود دي، صرف دومره خبره ده چي په وخت کي اختلاف دي چا ورته له پيل دکال څخه پيسي سپارلي او چا په اوږدو دکال کي دچا پر مال پوره کال تير شوي او دچا نيمايي کال او دچا له همدي نه هم لږه موده تيره شوي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرنګه چي مشترك مضارب ضامن ګڼل کیږي نو دګټي په استحقاق کي زیاتوالي کموالي یوازي پدي پوري تړلي چي په ګټه کي څومره برخه اخستي، ځکه چي دتاوان خو پدي شرکت کي بیخي وجود نلري، نو په ګټه دبرخي اخستني لامل وخت دي چي مال یي څومره دموده داستثمار په حالت کي پاتي شوي، نو که څوك یو زر دیناره داستثمار لپاره له پیل دکال څخه ورکړي او ټول کال پري تیر شي دهغه سره په هیڅ توګه نه برابریږي چي زر دیناره ورکړي خو په نیمایي دکال کي.

هرکله چي مساله دزیاتوالي په معیار راځرخي نو بیا دبانکي حساب ترځ العمل معلوم دي چي هغه داعدادو او نمرو نظام دي چي په هغي سره مساله خورا اسانه کیږي، پدي معنی چي دورځو پر ځاي دمیاشتو اندازه ونیسي، ځکه غیر سودي استثمار داسي انتاجي استثمار دی چي پر فعلي هغي ګټي اعتماد لري چي پداسي چټکۍ سره صورت نه نیسي لکه څرنګه چي ربوي بانك لاسته راوړي، هغه په ډیره چټکۍ سره فایده تر لاسه کوي، پدي اساس په پورتني مثال کي (1000�6/12) دپنځو سوو هغو دینارو سره مساوي دي چي له پیل دکال څخه یي ورکړي وي.

دټولیز مضاربت داستثمار تنظیم او دبانکونو کړنلاره

معاصره بانکي کړنلاره داسي غوره او بهتره کړنلاره ده چي ویي کولاي شواي هغه مالي ګرځنده مالي مدارك چي دحساب خاص کړنلاري لرلي، او هغه به دزیادت اونقصان سره مل وي، بل داسي مستقر مصدر ته وګرځولي چي په بیلابیلو هیوادونو کي دخلکو دغوښتنو مطابق په تجارتي، اقتصادي او نورو ډګرونو کي وکارولي او خلکو ضروریات یي په بشپړه توګه پوره کړه.

دګرځنده مال داستثمار وسایل

له ګرځنده مال څخه مقصد هغه مالونه دي چي ثابت ارتباط ونلري، او څښتن یي نشي کولاي نقدي پیسي په لاس راوړي لکه څرنګه چي دغه کار په ټولیز مضاربت کي دتړون مطابق ترلاسه کیږي، چي دغه کړني په معاصر وخت کي تجارتي بانکونه پر مخ بیایي.

لکه څرنګه چي مخکي وښودله شوه چي مشترك مضارب (بانك) دمالونو دڅښتنانو اوکارکوونکو ترمنځ دمنځګړي حیثیت لري، نو له همدي کبله داستثمار بیلابیل وسائل پکار ده چي دمنځګړي شکل په منظم ډول اختیار کړي نه داسي چي دمال کارکوونکي دي، مشترك مضارب ته پکار ده چي دمالونو پوره ساتنه وکړي ځکه ده داسي مالونه پکار اچولي چي په ځانګړیو وختونو کي به یي بیرته څښتنانو ته سپاري، له همدي کبله لازمه ده چي دده سره هغه مالونه پاتي شي چي دي یي یا دګټي تر حالته خاوند وي او یا لږ ترلږه دهغو ضامن وي لکه قرضدار چي دقرض مال ضامن وي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دګرځنده مال داستثمار غوره وسایل دریو برخو ته ویشل کیږي:

الف: دځانګړي تړون له مخي مضاربت:

فقهاء پدي اند چي مضاربت لکه څرنګه چي په مطلقه توګه صحیح دی دارنګه مقید او دخاص شرایطو سره دټاکلو سره هم صحیح دی، ترڅو مشترك مضارب (بانك) وکولاي شي له دي لاري څخه دځانګړي مودي او انتهاء وخت معلوم کړي او په هماغه اندازه یي پکار واچوي، او هم دغه کار ددایم شرکت مخه ونیسي، پدغه قسم مضاربت کي چي دځانګړي تړون مضاربت ورته ویل کیږي کارکوونکي کولاي شي دبیلابیلو تجارتي جهتونو سره قرار دادونه وکړي، برابره خبره ده که دا بیا افراد وي او که عام یا خاص شرکتونه وي، سربیره پردي مشترك مضارب کولاي شي دبیلابیلو ډلو اوشرکتونو څخه مضاربین اخیتار کړي، اودهغو پر اساس خپله شتمني وویشي او یو ټولنیز چلند دهغوي سره غوره کړي، دارنګه د یو شرکت دلاندي مختلفو جنسونو لپاره دمضاربت په توګه مال ورکول چي دغه کړنه ددوو کارونو په تحقق کي مرسته کوي:

الف: دیوه دتاوان جبیره دهغه بل په ګټه سره پوره کولاي شي او یا دیو جنس تاوان دهغه بل جنس په ګټه جبیره کولاي شي.

ب: ددي کار په کولو سره یو قسم داسي مراقبت صورت نیسي چي اساس یي دبیلابیلو هغو نتیجو په مقارنه ولاړ وي چي دمضاربینو (کارکوونکو) لخوا یي ښودنه شوي وي، کچیري یو سوداګر غنم وپیرودي او په یو ټن کي ګټه پنځه درهم وي، خو بل سوداګر وریجي واخلي او دهغه ګټه په یو ټن کي لس درهم وي، نو دغه تفاوت مشترك مضارب دیته تشویقوي چي په راتلونکي کي دلومړي سوداګر سره معامله لږه او ددویم سره یي زیاته کړي.

دا راز مشترك مضارب کولاي شي چي دخاص مضارب دقدرت موافق دیوه تړون له مخي هغه ته ټول راس المال ورکړي او یا نیماني ورکړي او یا هم دریمه برخه ورکړي.

که یو مشترك مضارب د دهغه سوداګر سره چي له بلجیم څخه دکور جوړوني توکي راواردوي تړون وکړي او مشترك مضارب د حمل نقل او سفر په مصارف په غاړه واخلي نو دا خاص مضاربت ګڼل کیږي.

او کچیري پدي تړون او اتفاق راشي چي مشترك مضارب به نیمایي قیمت دقرض په شکل ورکوي او سوداګر به دخپله لوري نیمایي اچوي نو دا شرکت او ومضاربت دواړه دي چي ددواړو یو ځایوالي جواز لري.

که یو سوداګر دچین څخه سل زره متره رخت را وارد کړي او ټول مصارف یي په ګډون دګمرك او نورو شیانو په لاندي توګه وارزول شي نو خپله دګټي اندازه معلومیږي:

100000متر �60 فلسه = 6000 دیناره

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګمرکي محصول 0/01 = 60 ديناره

داجازه نامي محصول 0/09 = 240 ديناره

دبانك داعتمادي اکاونت مصارف 5، 01/= 90 ديناره

ګمرکي محصول او له بندر څخه دنقل مصارف 90 دينار

المجموع 9390 ديناره

دغه ټوله کړنه له تاريخ درسيدو څخه ددريو مياشتو په موده کي سرته ورسيده، او هر متريي په 110 فلسه وپلورل نو ددي ټرون ټوله ګټه به 11000 � 9390= 1610 ديناره.

ټوله وخت يي اته مياشتي ونيو، او په ټرون کي راغلي و چي دسوداګر فېصدي به 0/075 وي او د مشترك مضارب به 0/025 وي او تجارتي توکي ورك او تاوان وکړي نو هغه به دمال په اندازه تقسيميږي، که مونږ په پورتني مثال کي حساب وکړو نو دمشترك مضارب (بانك) ګټه 400 دينارو ته رسيږي، او دبانکي حساب او فايدي له مخي 5، 0/018 ته رسيږي .

دويم هغه مشارکت چي پاي يي په ملکيت تماميږي:

دغه کړنه داستثمار پداسي توګه صورت نيسي چي مشترك مضارب (بانك) دپلورني لپاره داسي توکي را ونيسي چي کار پري وکړي لکه موټري چي دخلکو او توکو دنقلولو لپاره کارول کيږي، البته دا به پداسي شکل نوي چي دکسب لپاره يي ترلاسه کړي، بلکي دابه ديو ځانګړي ترتيب شوي نظام له مخي مزدورانو (اجيرانو) ته ورکوي ترڅو تري دومره اندازه لاسته راوړي چي دموټر قيمت پوره کړي، پدي معنی چي مشترك مضارب (بانك) به دموټر دملکيت څخه خپل کارګر ته دمودي سره سم تيريږي پدي شرط چي هغه په بشپړه توګه دموټر قيمت په هماغه ټاکلي موده کي وسپاري.

دبيلګي په توګه: يو سړي چي دتيکسي موټر چلونکي دي هره ورځ دموټر څښتن ته له مصارف ايستلو وروسته خپل حساب سپاري، اوددغه موټر قيمت سره دټولو ګمرکي محصولاتو 2400 ديناره کيږي.

مياشتې فايده دمصارفو او چلونکي د مزدوري پرته څلويښتو دينارو ته رسيږي، او دی دشپيتو دينارو او يا ددي مساوي شي ترلاسه کوي چي دکال عايد يي 60 � 12 = 720 ديناره کيږي، لدي څخه بانك 0/025 دصافي دخل په اندازه اخلي چي دا دده

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

100

دهغي مجموع 720 � 25 = 180 ديناره په كال كي، او پاتي ديناررونو اندازه 540 ته رسيږي، چي دتامين په حساب كي وركوي ترڅو دموټر ټول قيمت پوره كړي، او پدي صورت كي به بيا دموټر مالك شي چي دغه كړنه به دپنځو كلونو څخه په لنډه موده كي پوره كړي .

دريم: بيع مرابحه (دګټي په شكل پلورنه)

البته دغه مساله دمعاصر ژوند او حالاتو سره سمون خوري، ځكه كله ناكله دورځني ژوند غوښتنه داوي چي پخوا له پيدا كولو دپيسو (قيمت) څخه دضرورت وړ توكي بايد را ونيسي، كه دغه توكي دشخصي استعمال لپاره پكاريږي لكه دكور سامان، شخصي موټر، تلويزون، او داسي نور او كه د مسلكي وظيفي لپاره پكاريږي لكه د ډاكتر دكلينيك سامان او داسي نور، نو اوس هغه بانك چي په سود ندي ولاړ ددغسي حالاتو سره څه راز تعامل كوي؟

په اسلامي بانكونو كي ديو ځانګړي نظام له مخي اسلامي بانك پدغه كار كي ځان ور شريكوي او غواړي پرته د سود دشبهي څخه ګټه لاسته راوړي چي هغه په لاندي دوو طريقو سره صورت نيسي:

لومړي: دمضاربت دكړني په اساس پدي صورت كي بانك ځان قرض وركوونكي شميري او دتوكو دڅښتن سره په ګټه كي ځان شريك بولي او مضاربت لكه وړاندي چي بيان شو يو كس بل ته مال وركوي تر څو هغه پري تجارت وكړي او په ګټه كي دهغه سره شريك وي

دويم: بانك به دكمبيالا (Bill of Exchange)چكونو دقيمت چاري دټولو شرايطو مطابق پر مخ بيايي، كومي چي د ګټه اخستونكي لپاره ليكلي شويدي.

البته پدي مساله كي به مونږ دلومړي قضيي په اړوند څيړنه وكړو ځكه دويمه داسلامي بانك سره تر ډيره بريده اړخ نه لګوي، پخوا څرګنده شوه چي مضاربت (قراض) داسي مساله ده چي يو كس به بل ته مال سپاري تر څو هغه پري تجارت وكړي او ګټه به يي ترمنځ شريكه وي، البته دلته د كمبيالا چك څخه پيسي ستنول په هغه شكل چي مخكي بيان وشو ددغي رنګه مضاربت سره سمون نخوري، بل داچي كچيري سوداګر خپل توكي په تاوان وپلوري نو ايا بانك به په تاوان كي دهغه سره شريك وي؟ اوكه بانك يوازي دسوداګر سره دكمبيالا چيك په كړنه كي شريك دی كوم چي يوازي په ګټه ولاړ دی؟

كه دي مسالي ته په غور وګورو نو دا په عدالت نده ولاړه، ځكه شريك بايد په ګټه او تاوان دواړو كي شريك شي، او كه بانك يوازي دګټي په حالاتو كي ځان شريك بولي دا بيا شركت ندي، سربيره پردي دغه حل څه عملي بڼه نلري هغه پدي اعتبار چي اخستونكي دتوكي دقيمت يوه برخه نقدي وركوي، او بيا دپيرودني رسيد پداسي شكل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

صادرېږي چي دتړون موافق پيسي ورنه ستنوي، نو پدي اساس نومووړي موضوع څه اسانه نده لکه ځيني چي تصور کوي.

بناء پردي دحل غوره لار داده چي هغه کس چي کوم توکي ته اړتيا لري هغه ته ددي فرصت ورکړي شي چي په بشپړه توګه دغه توکي پداسي شکل وپيرودي چي قيمت به يي د مياشتني قسط مطابق پري کوي، او يا ديته ورته لاره ورته پيدا شي، نو هغه ډاکټر چي غواړي دخپل کلينيك لپاره توكي را ونيسي بانك ته به مراجعه وكړي له هغه څخه به ددغو توکو دمرابحت په ډول دپيرودني غوښتنه وکړي، البته دغه مرابحت (ګټه) به ددوي داتفاق موافق وي دساري په توګه 0/02 يا 0/03 او قيمت به يي دخپل وس مطابق په اقساطو ورته سپاري.

پورتني مساله له دوو فرمولو څخه تشکيل شوي يوه دا چي دپيرودني وعده ورسره وشوه او بله په ګټه (مرابحه) دپلورني مساله، دا مساله په هغه قطار کي نه راځي چي انسان داسي شي خرڅوي چي دده سره نوي، او نه په هغه قطار کي راځي چي داسي ګټه ترلاسه کوي چي دتاوان ضامن يي نوي.

ځکه دا داسي بيعه ده چي دتسليم څخه وروسته ترسره کيږي او دلته تسليم د بانك دوکيل له لوري صورت نيسي، او دا هم روا ده چي همدغه وکيل دقيمت ورکولو کفيل هم شي،مګر ددوي دواړو ترمنځ معاهده پدي شوي چي وکالت په صفت به ئي رانيسي چي په همدي مهال وبيعي ژمنه ورسره شوي، او پدغي ژمني وفا کول دقضاء او دين له مخي واجب دي.

او داچي دهغه قيمت څخه چي بانك اخستي پر پيريدونيك زيات پلوري او دا پيسي په تر ټاکلي مودي پوري ورته سپاري او يا به ئي د قسط په شكل سپاري دا دفقهاو له نظره جواز لري، امام ترمذي وائي: يو شمير علماو ددي حديث (بيعتين في بيعه) تفسير داسي کړي چي پلورونکي ووايي: دا رخت په نقدو په شل افغانۍ درکوم او په قرض ئي په ديرشو درکوم، نو دغه بيعه روا ده پدي شرط چي تړون (عقد) په يوه وشي.

عبد الرزاق پخپل مصنف کي د زهري، طاوس، او سعيد بن المسيب څخه روايت کړي وائي: دا روا ده چي ووائي: دا رخت دمياشتي ترپايه په قرض په شلو افغانيو درکوم او ددوو مياشتو په قرض ئي په ديرشو افغانيو درکوم، که بيا ئي په يو له دي دوو بيعو څخه خرڅ کړي نو دا صحيح ده دا خبره قتاده هم کړيده.

امام محمد بن حسن شيباني وائي: ابو حنيفه رحمه الله دهغه سړي په اړوند وويل چي په بل سړي ئي سل ديناره قرض ترمعلومي نيټي پوري وي، نو کله چي

دحساباتو ترتيب او دګټو تقسيم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بانك پدي اعتبار چي مشترك مضارب دي، نو پكار ده چي دحساباتو منظم پلان ولري تر څو دا ټول مالونه په صحيح توګه دشرايطو مطابق وكارول شي، البته دحساباتو او امانتونو داستثمار قواعد او اساسنامي په لاندي ډول ترسره كيږي:

د مالونو د استثمار اصول او اساسنامي

په سودي بانكونو كي دمالونو دښودلو بيلابيلي لاري دي، ځيني د زيادت پخاطر ږدي، ځيني دځانګړي حساب په اساس ږدي، او ځيني بيا تر ځانګړي نيتي پوري ږدي، ددي اختلاف په اساس يي ګټه هم بيلابيل شكلونه غوره كوي.

خو هغه مبلغ (مال) چي په غير ربوي بانك كي ښودل كيږي دګټي اندازه يي داستثمار په صورت كي معلومه نوي، ځكه دغه مال اوس دشركت مال وګرځيده، او په شركت كي يو مال له بل څخه بهتروالي نلري داسي نشي كيداي چي د سلو دينارو ګټه دي دريمه وي او دزرو دينارو ګټه دي نيمايي وي، بلكي دټولو ګټه به په يو معيار وي كه هغه دريمه وي نيمايي وي او كه لدينه لږه يا ډيره وي خو دسلو او زرو به يو معيار وي.

خو كوم چي دوخت سره تړاو لري دا بيا له پورتني مسالي سره اختلاف لري، ځكه هغه پيسي چي بيرته د بانك څخه نه اخستلي كيږي مګر پدي شرط چي دوه مياشتي مخكي به خبر وركوي، توپير لري له هغو څخه چي يوه مياشت مخكي به خبر وركوي، ځكه دديم حالت په پرتله بانك دلومړي حالت په پيسو تر ډيره بريده ښه كار كولاي شي نو پدي اساس يي څښتن دمال ته ددويم په پرتله زياته ګټه پاتي كيږي.

پدي اساس غير سودي بانك دګډون كوونكو ترمنځ دحساب لائحه په لاندي توګه ټاكي:

الف � داستثماري حساباتو شريكان په ټولو پيسو كي فيصدي 0/050 داصلي سرمايي

ب-دهغو شريكانو حسابات چي يوه مياشت وړاندي خبروركوي 0/060 داصلي سرمايي

ج � دهغو شريكانو حسابات چي دوه مياشتي وړاندي خبر وركوي 0/070 داصلي سرمايي

د- دهغو شريكانو چي تريوكال پوري وخت وركړي وي 0/090 داصلي سرمايي

ددي څخه هدف اوموخه داده چي څرګنده شي چي د زرو دينارو څښتن چي غواړي مال يي په مطلقه توګه وكارول شي نو دده دګټي اندازه به لوړه وي، دى كولاي شي پداسي حساب كي واچوي چي يو كال وخت لري، خو كه ددي اټكل كوي چي كه شر ايط يي ديته اړ كي چي راويي باسي نو دلږ مودي خبرتيا څخه وروسته به يي باسي، نو دى بيا كولاي شي پداسي حساب كي كيږدي چي بيرته يي ورته وسپاري او پدي بايد پوه شي چي دده دګټي اندازه به لږ وي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګټو تقسيم

هغه ګټه چي په مشترك مضاربت كي دويش وړ وي هغه عبارت له هغي ګټي څخه ده چي ديوي ټاكلي مودي په دوران كي لاسته راغلي وي، البته دګټي موندل داستثمار په بيلابيلو برخو كي څه مشكل كارندي كه هغه دمضاربت په لار راغلي وي كه دمشاركت له لاري وي او كه د مرابحت له لاري.

هغه نفقات (مصارف) چي قابل د مصرفولو وي

دمصارفو يا نفقاتو په اړوند اسلامي فقهاء بيلابيل نظريات لري ايا په خاص مضاربت كي كاركوونكي كولاي شي خپل مصارف دمال پر څښتن شرط كړي يا نشي كولاي؟

الف: ابن حزم پخپل كتاب محلى كي وايي: كاركونكي ته روا نده چي دمضاربت دمال څخه څه شي وخوري، يا ورنه جامي جوړي كړي كه دسفر په حالت كي وي يا حضر كي وي.

ب- حنفي فقهاء وايي: دسفر په حالت كي مضارب كولاي شي دمضاربت له مال څخه يي مصرف كړي، خو په حضر كي نشي كولاي، البته دسفر په حالت كي به هم يوازي هغه څه مصرفوي چي دده سره تړاو ولري لكه خوراك، جامي، دحمل نقل كرايه او هغه څه چي په سفر كي ضروري وي.

ج مالكي علماء پدي اند دي چي كه چيري دمضاربت مال دنفقي(مصارفو) توان ولري نو په حضر كي هم صحيح ده.

د- شافي فقهاء بيا نفقه دوو برخو ته ويشي لومړي: هغه نفقه (مصارف) چي دمضاربت په مال پوري تړاو لري، دويم: هغه نفقات چي پخپله مضارب شخص پوري لري، لومړي قسم نفقات به دمضاربت له مال څخه وي لكه دمال انتقال له يو ځاي څخه بل ته، له او وركيدو څخه ساتنه او داسي نور، خو مضارب چي څه كار ترسره كوي لكه جامي جوړول، يا ديوي وړي برخي مال انتقال له يو ځاي څخه بل ځاي ته، نو پدي صورت كي مضارب ته پكار نده چي دمضاربت دمال څخه يي واخلي، البته دشافعي فقهاء په اند په مساله كي دوه نظره موجود دي: ظاهر او څرګند يي دادي چي په حضر كي به هيڅ قسم نفقه دمضاربت له مال څخه نه اخلي ځكه امكان لري دمضاربت ټوله ګټه همدا وي نو هغه مقصد چي له مخي دمضاربت تړون رامينځته شوي نه حاصليږي، خو ددوي دويم نظر دادی چي اخستلاي شي يعني دمضاربت دمال څخه نفقه په حضر كي هم اخستلاي شي خو چي دمضاربت دمال لپاره وي.

هـ- حنابله علماء وايي چي په سفر كي ټول مصارف دمضاربت له مال څخه كيږي خو په حضر كي هم كولاي شي پدي شرط چي دتړون پر مهال يي دا شرط كړي وي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعلماو ددي اختلاف څخه دي نتيجي رسيږو چي دمضاربت دمال څخه هغه نفقه مصرفول جواز لري چي دعرف له مخي ټاکله کيږي.

اوس پوښتنه داده چي ايا ددي اصولو په رڼا کي مشترك مضارب په تير بيا بانك کولاي شي دغسي نفقه دمضاربت پکار کي مصرف کړي؟

مخکي څرګنده شوه چي مشترك مضارب پخپله کړنه اوعمل کي په هغو شرايطو او قيوداتو مکلف ندي کوم چي خاص مضارب پري مکلف دي، نو پدي اساس مشترك مضارب ته ددي اړتيا نشته چي دا شرط کړي کله چي مشترك مضارب موسسه او يا بانك وي يعني طبيعي شخص نوي، ځکه بانك تل پداسي ځاي کي وي چي هغه مرکزي او تجارتي حيثيت ولري سربيره پردي بانك پوهه او مسلکي مامورينو ته اړتيا لري چي هغوي ته به دهغوي دمستوا مطابق معاشات ورکوي،دارنګه ګڼ شمير وسايلو او الاتو ته ضرورت لري چي دا واړه کارونه ددي جوګه ندي چي اندازه يي معلومه شي لکه په خاص مضاربت کي چي معلوميږي.

پدي اساس بانك نشي کولاي خپل ټول مصارف په ګډون دمامورينو دمعاشاتو دمضاربت له مال څخه واخلي، ځکه کومه نفقه (مصارف) چي فقهاو جواز ورکړي هغه تر سفر پوري ځانګړي ده، او حنابله و چي په حضر کي جواز ورکړي خو هغه يوازي تر ډوډۍ او جامو پوري خاصه ده، چي دعرف مطابق به يي استعمالوي، سربيره ددي دبانك مصارف دومره لوړ دي چي ديو عادي سړي د قدرت او وس څخه بهر دي، پدي اساس بانك نشي کولاي هيڅ قسمه مصارف دمضاربت دمال څخه واخلي پرته له هغو نه چي صرف دمضارب کار پوري تړاو لري لکه دصادري واردي کتاب، مطبوعات په تيره بيا چي استثماري عمل وي، البته هغه مضاربين (کارکوونکي) چي دبانك سره يي تړون کړي وي او دهمدي بانك سره کار کوي ددوي مصارف به داتفاق مطابق دمضاربت دمال څخه وي دهر يوه به دخپلي دندي او شرايطو مطابق مصرف وي.

د ګټي د تقسيم اساسامي

بانك دګټي په اړوند دوه حقه ترلاسه کوي:

الف: يوه ګټه بانك پدي لاسته راوړي چي مضارب بلل کيږي، البته دا ګټه به دخپلوا مقرراتو سره سم معلومه او ښکاره وي که هغه نيمه وي دريمه برخه وي او که لدينه زياته يا کمه وي، خو داګټه به له هغي ګټي څخه اخستله کيږي چي په اوږدو دکال کي په ډاګيزه توګه لاسته راغلي وي.

ب: بله پدي اعتبار اخلي چي ديوي برخي هغه مال څښتن ځان بولي چي داستثمار لپاره پکار اچولي شويدي، برابره خبره ده که دغه مال دبانك دراس المال يوه برخه دهغه مال څخه وي چي بانك يي تل احتياط پخاطر ساتي او که

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغو مالونو یوه برخه وي چي په جاري حسابونو دبانك كي خلك ږدي اودضرورت پر اساس یي بیرته له بانك څخه اخلي.

كه نوموړي مال دلومړي قسم څخه وي بیا مشكل نشته ځكه بانك تل یوه اندازه مال داحتیاط په شكل له ځان سره همداسي ساتي، نو څرنګه چي دبانك مال دي په هماغه اندازه كلني ګټه هم دده كیږي، ځكه دی دټولو مالونو دسلامتیا ضامن دی.

البته ددویم حق په هكله موضوع وضاحت ته اړتیا لري ځكه دغه مالونه تل یو له بله ګډیږي او كله ایستل كیږي كله بیا بیرته ورته ستنیږي، نو ددي مشكل پر اساس دري فرمولي او فرضي لاري موجودي دي:

الف: هغه مال چي ثابت وي او استثمار لپاره له پیل دكال څخه بیا ترپایه موجود وي.

ب: هغه مال چي څښتن یي ایښي وي چي دكال په اوږدو كي یا ټول بیرته اخلي او یا یوه برخه اخلي.

ج: هغه مال چي دكال له پیل څخه نه و موجود خو دكال په اوږدو كي بانك ته راوړل شوه.

دلومړي حالت یا مال مساله څرګنده او څه مشكل پكښي نشته، ځكه دده دګټي اندازه معلومه ده چي حساب به یي په لاندي توګه صورت نیسي:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استثمار اندازه او دحساب نوعیت

ټولي په بانك كي ښودل شوي پيسي 100

ټولي پيسي چي ددي كار لپاره ځانګړي شوي وي په ټوله هغه ګټه كي ضرب وركړي چي د توزيع لپاره خاص شوي وي البته لدينه وړاندي به دبانك برخه ورڅخه وباسي، پدي سره كولاي شي دهر مال دګټي اندازه معلومه شي، يعني كله چي دبانك برخه ورڅخه وايستله شوه، باقي به ټول مال وويشي هر څومره چي ورته ورسيده هماغه ددغه مال چي داستثمار لپاره يي ايښي ګټه ده.

اوكه پخوا له كال پوره كيدو څخه يي دخپل مال يوه برخه وايسته نو دا سړي داسي مثال لري لكه يو كس ته چي دمضاربت لپاره پيسي وركړي وي خو پخوا له معلوميدو دګټي يا تاوان څخه يي يوه بيرته ورنه واخستي چي پدي سره دمضاربت راس المال راټيټ شو نو پدي صورت كي دمالي كال دپوره كيدو سره سم دده حساب به باقي پيسو كيږي پدي معنى چي كله كلني حساب كيږي نو دده هغو پيسو ته به كتل كيږي چي بالفعل موجودي دي دهغو په اندازه به ګټه وركوله كيږي.

ددريم او وروستي حالت په اړوند بايد ووايو چي پدي صورت كي دمال ښبتن دكال په اوږدو كي خپل مال بانك ته دمضاربت په شكل وركوي، دبيلګي په توګه كه يو سړي زر ديناره د مارچ په مياشت كي وركړي او بل يي دسبتمبر په مياشت كي وركړي نو دغه مساله وضاحت او بيان ته اړتيا لري چي هغه په لاندي دول ده:

پرته له شك نه چي په خاص مضاربت كي ددغه حالت څرګندتيا نشته، تر څو دهغه پواسطه ورته لار هواره كړو، ځكه خاص مضاربت يومستقل ترون دى چي دكار دشروع څخه وروسته نور مال ورسره نه يوځاي كيږي، مګر هغه اساسنامي اوا صول چي مونږ مخكي څرګند كړو او په ګټي پوري تړاو لرل دهغو په رڼا كي مونږ كولاي شو لار دحل ورته ومومو، هغه پدي معنى چي يوازي داستثمار لپاره په بانك كي دمال ښودل دګټي داستحقاق لامل ګرځي، لكه څرنګه چي شريك په هغه صورت كي چي مال يي سره ګډ كړي نوي دګټي مستحق ګرځي.

دغه كړنه او عمل دبانك په استثماري حساباتو كي دكال په اوږدو كي روانه وي، نو پدي اساس هغه كس چي خپل مال كال په اوږدو كي بانك ته داستثمار لپاره وركړي دګټي مستحق ګڼل كيږي، البته امكان لري ده ته له پخوا څخه ددي ابلاغ وشي چي ستا مال به يوه يا دوه مياشتي وروسته دمياشتي دسر څخه په كار اچول كيږي، ځكه بانك تل دخپلو مالونو داستثمار لپاره ځانګړي پروګرام او پلان لري چي دهغه پلان له مخي پيسي په كار اچوي، دا په خلاف دسودي بانكونو ځكه هلته امكان لري له هماغي دويمي ورځي دده دمال ګټه شروع شي.

خو ددي نيټو داختلاف په صورت كي چي يويي له پيل دكال څخه مال سپاري او بل يي دنيمايي كال څخه وروسته وركوي دحساب فرموله يي په هماغه اساس روانه وي لكه مخكي چي بيان تير شو او هغه دفايدي او نمرو طريقه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه، پدي معنی چي پیسي به په ورځو کي ضرب کړي، ترڅو دټولو پیسو وخت او مدت معلوم کړي شي، او دټول کال دهري ورځي اندازه ګټه معلومه شي، نو چا چي زر دیناره لږ مخکي له نیمایي دکال څخه ایښي وي نوداسي به یي فرض کړو لکه ده چي پنځه سوره دیناره له پیل دکال څخه ایښي دي، ځکه دده زر دیناره به په باقي میاشتو کي ضربیږي چي هغه شپږ میاشتي دي، او دغه چي په ټولو میاشتو دکال کي ضرب ورکړي شي خپله پنځه سوه دیناره ورنه جوړیږي.

د قرض چکونه

دغه چکونه عبارت دي له هغو قرضونو څخه چي شرکت ئي له عام ولس څخه دسودي ګټي په اساس اخلي، دغه چکونه په معاصرو کړنو کي د قبول وړ دي چي بیلوالي نه قبلوي.

شرکتونه کله ناکله دخپلو مالي ستونزو له کبله دغه رنګي چکونه صادروي ځکه دوي دخپلو کړنو دسرته رسولو لپاره زیاتو مالونو اړتیا لري او هغه برخي (سهام) چي ترلاسه کړي دي هغه کفایت نکوي نو دخپلو پروژو د پراخوالي او سرته رسولو لپاره دغه چکونه ترلاسه کوي او نه غواړي چي عام ولس ته دنورو برخو (سهمونو) اعلان وکړي ځکه پدغسي صورت کي دشریکانو دګټو برخي ډیري کمیږي، پدي اساس شرکتونه له خلکو څخه ددغسي قرضونو غوښتنه کوي، او له بلي خوا ډیر داسي خلك وي چي زیات شمیر پیسي ئي د راتلونکي ضرورتونو لپاره ساتلي وي، او دغه پیسي ئي یا پخپلوکورونو کي ایښي وي، او یا ئي دبانك په جاري حساب کي ایښي وي، نو دغه پیسي دداسي ګټي لپاره نه استعمالیږي چي ټولو هیوادوالو ته ګټه ورسوي، او په هغه صورت کي به یي ګټه رسیږي چي سوداګرانو ته ئي ورکړي ترڅو ئي هغوي پخپلو تجارتي کړنو کي وکاروي، مګر دمالونو څښتنان دا قسم قرضونه ځکه نه ورکوي چي دوي لدینه ویریږي چي دضرورت په وخت کي به بیا لاسته نه ورځي.

ددي ویري له کبله د قرضي چکونه مفکوره راڅرګنده شوه ترڅو شتمن دیته وهڅوي چي په قرض ئي ورکړي او ویري له فکرونو څخه وباسي، او ددي لپاره ئي دوه لاري پکار واچولي:

لومړي: شتمنو ته د خپلو قرضونو په مقابل کي د معلومي سودي ګټي تمه ورکول.

دویم: داسي چکونه ورنه جوړول چي هرچاته دمنلو وړ وي، پدي معنی چي که څښتن ئي هر وخت وغواړي دغه چك وپلوري نو کولاي شي په ازاد بازار کي دبازار په نرخ وپلوري چي په زیاترو حالاتو کي دبازار نرخ تر هغه نه زیات وي چي پري لیکلي وي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

معاصر اقتصادي نظام لدي لاري څخه وکولاي شواي چي دخلکو هغه شتمني چي په کورونو کي ایښي وي په کار واچوي، مګر څرنګه چي دغه کړنه په سودي قرض ولاړه ده نو اسلامي شریعت دغسي کړني ته اجازه نه ورکوي، دا سربیره پردي چي ګڼ شمیر ټولنیز اوشرعي مفاسد ترینه ولاړیږي.

له همدي کبله یو شمیر مسلمانانو په ځیني اسلامي هیوادونو کي ددي چکونو بدیل هڅي وکړي چي وروسته له څیړني څخه ئي د (دمضاربت چکونه) را ویستل، مضاربت لکه مخکي چي بیان تیر شو په اسلامي فقه کي معلومه او پیژندل شوي کړنه ده چي دمال څښتن کارکوونکي ته مال سپاري او هغه پري کار کوي او ګټه ئي ترمنځ شریکه وي.

نو د ددي چکونو څخه بنسټیز هدف دادي چي د څښتن او صادرونکي ترمنځ ئي دمضاربت تړون (عقد) رامنځته شي، او پدي صورت کي به دچك څښتن ته معینه ګټه نه ورکوله کیږي، بلکي که تجارت ګټه وکړي نو ده ته به دفیصدي په حساب ګټه ورکوله کیږي.

دهمدي موضوع په اړوند یو شمیر اسلامي هیوادونو ځانګړي قوانین وضع کړه دهمدي جملي څخه د اردن د 1981م کال قانون، او دپاکستان دشرکتونو قانون چي په کال 1984م کي صادر شو او پدي قانون کي مستقل یو فصل د همدي مضاربوي چکونو په باره کي دي البته مونږ به په لنډ ډول داردن قانون ته اشاره وکړو:

-1د مضاربت چکونه عبارت دي له هغو تصدیق شویو پاڼو څخه چي ځانګړي قیمت لري او څښتنانو په نوم ئي دهغو پیسو په مقابل کي صاردي شویدي چي دپروژي خاوند ته ئي ورکړي ترڅو هغه پري خپله پروژه وچلوي او ګټه یرینه لاسته راوړي.

-2د چکونو څښتنانو ته دپروژي دګټي څخه یو شمیر محدود شي ورکول کیږي،او دغه تحدید به دچکونو دصادریدو پر مهال معلومیږي، دیادوني وړ ده چي دچکونه پخپل ذات کي هیڅ فایده نلري، او نه ئي څښتنانو ته ددي حق شته چي دکلنۍ محدودي ګټي غوښتنه وکړي.

-3په اسلامي فقه کښي که دمضاربت ګټه دکارکوونکي او دمال دڅښتن ترمنځ ددوي دتوافق مطابق دکار یا عمل په پاي کي ویشله کیږي، مګر اردني قانون د مضاربوي چکونو په اړوند وائي چي ګټه به هر وخت یا دکار په پاي کي نه ویشله کیږي، یوازي دچك څښتن ته هغه ځانګړي شوي ګټه ورکړله کیږي، نو دهر کار په پاي کي دده ځانګړي ګټه ورکوله کیږي او دچك صادرونکي جهت ته نه ورکوله کیږي بلکي دا ګټه به دپروژي سره محفوظه پرته وي ترڅو ددي ګټي څخه په تدریجي توګه هغه پیسي پوره کړي چي دچکونو څښتنان ئي غواړي.

-4دچك په هر خاوند لازمه ده چي دتړون له مخي په ټاکل شوي وختونو کي خپل چکونه وړاندي کړي، او له صادرونکي جهت څخه به غوښتنه کیږي چي دچکونه نومول شوي قیمت ورته ورکړي، اوپدي سره به هغه مال بیرته

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستون کړي چي دسند په عوض کي ورکړي و، البته په چك په صادرونكي جهت لازمه ده چي دچك نومول شوي قيمت سره له ساتلي ګټې ورته وسپاري، لکه مخکي چي بيان وشو.

-5پدي سره دچکونو څښتنان هغه مال چي پروژي ته ئي ورکړي تر هرڅه مخکي بيرته لاسته راوړي، ترڅو پدي سره دټولو خاوندانو دچکونو معامله تصفيه شي، اوددي کړني په کولو سره به صادرونکي جهت دپروژي او دهغي دټولو الاتو څښتن وګرځي، چي په پايله کي به ټوله پروژه دصادرونکي جهت دهغو چکونو ګټه شي چي پکار ئي اچولي وو.

-6کچيري پروژه له تاوان يا خساري سره مخ شي، نو قاعده داده چي دغه تاوان دچکونومالکان پرغاړه واخلي، ځکه دوي دمالونو څښتنان دي، مګر داردن قانون پدي ټينګار کړي چي دغه تاوان به دچکونو څښتنانو ته حکومت ورکوي او هغه به په قضيه کي دريم لوري واقع کيږي، پدي معنی چي دتاوان ضامن به حکومت وي، او هغه به دچك نومول شوي تاوان ګالي، کچيري داسي تاوان وشي چي دپروژي ټوله سرمايه پکښي له منځه لاړه شي نو حکومت به ددي جبيره کوي او دچکونومالکانو ته به پيسي ورکوي.

-7البته حکومت چي کوم تاوان دچکونو څښتنانو ته ورکوي دا به دچکونو په صادرونکي جهت قرض وي، کله چي بيرته په پښو ودريږي نو دغه قرض به دوباره حکومت ته سپاري.

دا داردن دقانون لنډيز و چي د مضاربت دسندونو په اړوند ئي خپور کړي، خو که ديته په ځير وګورو ګڼ شمير ستونزي ورسره مل دي چي ځيني په لاندي ډول دي:

-1دمضاربت طبيعي بڼه دا ده چي هيڅوك نه دسرمايه ضامن کيداي شي او نه دګټې، ځکه چي په مضاربت کي چي څه ګټه لاسته راځي هغه تجارتي ګټه ده، او تل تجارتي ګټه هغه وخت لاسته راځي چي تاوان ورسره تړلي وي، کله چي سرمايه دکوم لوري له خوا ډاډمنه وي (مضمونه) وي بيا دمضاربت تړون (عقد) ورته نشي ويل کيداي، نو داردن په قانون کي راغلي چي دچك دنومول شوي قيمت ضمانت ورکول کيږي، دغه شرط داسلامي مضاربت سره اړخ نه لګوي.

-2که څوك ووائي چي کوم کس چي ددغه چك ضمانت کوي هغه دچك صادرونکي جهت ندي او نه کار کوونکي دی، بلکي حکومت چي دريم لوري بلل کيږي ددي ضامن دی، او په شريعت کي چي کومه منع راغلي هغه داده چي دتړون (عقد) کوم لوري د بل لوري دمال ضامن شي، خوکه دريم سړي را وړاندي کيږي او دتاوان پر مهال ئي ضمانت کوي نو دا خو دشريعت سره څه ټکر نخوري.

ددي په ځواب کي بايد وويل شي دغه رنګي عبارت داردن په قانون کي ندي راغلي، ځکه حکومت دچك دنومول شوي قيمت ضمانت په خيراتي (تبرعي) توګه نکوي لکه يو څوك چي پخپل تجارت کي تاواني شي او بل کس دمرستي او خيرات په توګه دا تاوان ورکړي، بلکي حکومت دغه نومول شوي تاوان د چك دصادرونکي په نماينده ګي ورکوي،له

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدي کبله هغه مال چي حکومت ئي خلکو ته ورکوي، په صادرونکي جهت ئي قرض دی، هر کله چي دسنداتو پیسي وسپاري حکومت ته به خپل قرص سپاري، نو څرنګه چي صادرونکي جهت پدي ملزم دی چي دحکومت قرض به ورکوي ددي معنی داده چي په حقیقت کي صادرونکي جهت دده دسند ضامن دی نه حکومت.

-2کچیري دحکومت په قانون کي بدلون راشي او حکومت پدغه مساله کي ځان (متبرع) وګني، او داسي وښي چي کوم مال ئي دتاوان پر مهال خلکو ته ورکړي دهغه ذمه وار صادرونکي جهت ندي نو بیا به دقانو عبارت داسي راشي (ددريم لوري لخوا ضمانت) ددي فرمولي بنسټ په اسلامي فقه دکفیل سره ورته والي لري، مګر په اسلامي فقه کي هغه مهال کفیل ضامن دي چي کفیل ئي له اصیل نه بیااخلي نو واقعیت کي ضمانت اصیل ته راجع کیږي، لکه قرض، دپلورل شوي توکي قیمت، او داراز ټول قرضونه کچیري اصیل ضامن د کفیل نوي نو کفالت نه صحیح کیږي، لکه امانت، دشرکت یا مضاربت سرمایه او داسي نور، دغه فقهي فرموله دټولو علماو په نزد صحیح ده چي هیجا پکښي اختلاف ندی کړي.

مرغیناني پخپل کتاب هدایه کي وائي:

"کفالت په مضمون کړي شویو توکو کي که څه هم زمونږ له نظره صحیح ده او امام شافعي رحمه الله ورسره مخالف دی، خو دغه به پخپل ذات سره مضمون وي، لکه په فاسده بیعه کي پلورل شوي توکي، یا غصب کړي شوي شیان، نه پدي معنی چي په بل شي سره به مضمون وي، لکه پلورل شوي توکي، ګروشوي شیان، اونه داسي چي هغه دامانت بڼه ولري لکه خپله امانتي شیان، یا په عاریت اخستونکي توکي، یا مستاجر، یا دمضاربت مال او یاهم دشرکت مال "
.

دارنګه خطیب شربیني شافعي وائي:

"دهر عین چي دچا په لاس کوي هغه مضمون دی پدي سره چي بیرته به یي سپاري، او ددغسي عین ضمانت صحیح دی، لکه غصب کړی شوي توکي، عاریت اخستل شوي توکي، او هغه پلورل شوي توکي چي تسلیم (قبض) کړي ئي نوي، مګر کچیري عین دهغه چا په لاس کي چي وي او مضمون نوي لکه امانت، دشریك سره مال، وکیل،او وصي نو دوي پدي ملزم ندي چي ضامن به وي، ځکه پدوي دا لازمه ده چي پري ئي ږدي نه دا چي بیرته ئي رد کړي. "

بن الهمام وائي:

"دخساري ضمانت غلط او باطل دی، ځکه ضمان په هغه څه کي راځي چي هغه مضمون کړي شوي وي، او د تاوان ضامن هیڅوك ندی، آن کچیري پلورونکی په بازار کي ووائي: ټول تاوان چي درته رسیږي هغه پر ما، او یا د مرئي پیردونکي ته ووائي: کچیري دا مرئي وتښتیده نو تاوان ئي پرما دا صحیح نده. "

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورتنيو شيانو کي دکفالت دنه صحت لامل دا دی چي دکومو پيسو کفالت ئي کړي کفيل دقضاء له مخي پدي مکلف ندي چي دهغه تاوان به ورکوي، دا راز دچا چي کفالت شوي نو هغه ته دا صحيح نده چي محکمي ته لاړ شي او له کفيل څخه تاوان وغواړي، مگر داچي دريم لوري خپل ځان پدي مکلف گڼي چي دتاوان پر مهال به دی تاوان ورکوي دا يوازي ژمنه بلله کيږي چي ددين له مخي وفا کول پري لازمي دي مگر دقضاء له مخي مکلف ندی چي وفاء به پري کوي، کچيري اوس دريم لوري پخپله ژمنه وفاء وکړي او نوموړي پيسي وسپاري، نو دسند(چك خاوند ته روا ده چي وائي خلي، مگر قاضي نشي کولاي چي کفيل پدي مکلف کړي چي پخپله ژمنه به ارومرو وفاء کوي.

ايا اوس کولاي شو چي دمالکيانو پر مذهب عمل وکړو او ووايو چي دقضاء په وړاندي کفيل مکلف دی چي پخپله ژمنه وفاء وکړي؟ کچيري مونږ دغه ژمنه ملزمه وگڼو نو ضمانت بيا لازمي بڼه خپلوي، پدغسي صورت کي دفقهاو ددي قول معنی له مينځه ځي چي وائي: دمضاربت او شرکت دسرمائي کفالت نه صحيح کيږي.

د مضاربت دسندونو (چکونو) دپوره کولو مساله

داردن په قانون دريمه نيوکه داده چي: دمضاربت دچکونو هغه پيسي څښتنانو ته سپارل چي نومول شوي وي، پدغي رنگي پيسي سپارل موضوع د مضاربت څخه وزي او دقرض بڼه خپلوي.

البته ددي موضوع لا وضاحت لپاره به لومړي دمسالي فقهي بڼه وڅيړو: حقيقت دای چي دچکونو ختمولو معنی داده چي دمضاربت مال به دچکونو څښتنانو ته د مال دڅښتن لخوا ورکول کيږي، البته کچيري دمضاربت مال ټول نقد شوي وي بيا مسله اسانه ده، مگر ستونزه هغه وخت رامنځته کيږي چي دمضاربت مال په توکو بدل شوي وي، ځکه پدغسي صورت کي به دمضاربت مال سپارل داسي معنی ورکړي چي له مضارب څخه دغه توکي په بيعه اخلي، ځکه ټول اخستل شوي توکي دمالونو دڅښتنانو ملکيت گڼل کيږي، او مضارب په عين دتوکو کي هيڅ حق نلري، بلکي کچيري خرڅ شي او گټه وکړي نو په گټه کي دده برخه شته، اوس کچيري دچك څښتن صادرونکي جهت ته خپل چك وړاندي کوي ترڅو خپل مال ترلاسه کړي نو دغه کړنه پداسي حال کي کوي چي دمضاربت ټوله سرمايه يا زياتره سرمايه په صنعتي اويا تجارتي پروژه بدله شويده، نو دچك خاوند له صادرونکي جهت څخه خپله په پروژه کي گډه (خلطه) شوي برخه پلوري، پدي اساس ددغسي چکونو پيسي سپارل دبيعي په احکاموکي داخليږي چي هغه په لاندي ډول دي:

لومړي: ايا دمال څښتن ته روا ده چي دمضاربت څخه خپل مال پداسي وخت کي ستون کړي چي هغه نقد شوی نوي؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم: ایا دمضاربت په تړون (عقد) کې ددغسي ستنیدو شرط جواز لري؟

دریم: کچیري دمضاربت څخه دمال ستنیدنه روا وي نو ایا هغه به دچك نومول شوي قیمت په اندازه پیسي ستنوي او که به دبازار دقیمت په اندازه پیسي ستنوي؟

لومړي مساله: دمضاربت څخه پداسي حال کې بیرته مال اخستل چي هغه نقد شوي نوي دفقهي له نظره دا دمضاربت فسخه کول او یا د مضاربت له تړون (عقد) څخه ځان ایستل دي، فقهاء وائي پدغسي حالت کې په مضارب لازمه ده چي اخستل شوي توکي وپلوري.

په الدر المختار کې راغلي دي: مضارب دمال دڅښتن په لري کولو سره له مضاربت نه وزي.... کچیري په لري کولو خبر شو او دمضاربت مال دتجارت توکي و نو هغه به پلوري. "

ابن قدامه په مغني کې ویلي: "مضاربت له هغو تړونونو (عقودو) څخه دی چي دیو طرف په فسخه کولو سره فسخه کیږي، کچیري دمضاربت تړون (عقد) فسخه کړی شي او مال دمضاربت په تجارتي توکو بند وي بیا دواړه لوري په پلورلو یا تقسیم اتفاق وکړ نو دا روا ده، ځکه حق ددوي دواړو دی دبل چا ورسره شرکت نشته... کچیري دمال څښتن د دمضاربت دمال دپلورلو غوښتنه وکړي او مضارب (کارکوونکی) ئي ونه مني نو پدي کې دعلماو دوه نظره دي: یو داچي مضارب به په پلورلو مجبوریږي چي دا دشافعي رحمه الله نظر دی ځکه په مضارب لازمه ده چي خاوند ته داسي مال وسپاري لکه څرنګه ئي چي ترینه اخستي دی، او دویم نظر دادی چي په پلورلو نه مجبوریږي په تیره بیا هغه مهال چي په خرڅولو دمال کې ګټه نوي، یا دمال څښتن ووائي چي دمضارب حق پکښي نشته. "

ددي څخه داسي څرګنده شوه چي دمضاربت څخه دمال ستنول دشریعت له مخي جواز لري، او پدغه مهال کچیري دمضاربت پیسي په توکو بدلي شوي وي نو هغه به پلوري، دا څرګنده ده چي کچیري غواړي دغه دمضاربت مال په دریم کس وپلوري نو جواز لري نو څرنګه چي ددریم کس سره عقد جواز لري دارنګه دمال دڅښتن او مضارب ترمنځ هم دغه دبیعي عقد جواز لري، مضارب کولاي شي دغه توکي دځان لپاره واخلي، او خاوند دمال ته خپلي پیسي ورکړي، نو پدي سره به دمال څښتن خپله سرمایه او ګټه واخلي او مضارب به هم خپله ګټه واخلي.

دویمه مساله: دمضاربت دمال ستنول دبیعي دتړون (عقد) له مخي، دا هم جواز لري، ځکه داسي شرط دی چي دمضاربت دتړون دغوښتني مخالف ندی، ځکه دمال څښتن کولاي شي چي دمضاربت هر وخت چي وغواړي دمضاربت تړون (عقد) ختم کړي نو ختمولاي ئي شي، پدي حالت کې په مضارب لازمه ده چي توکي وپلوري او دمال څښتن ته خپله سرمایه سره دګټي وسپاري، نو په مضاربت کې دبیعي شرط داسي شرط دی چي دمضاربت دتړون (عقد) له فطرت څخه دی پدي معنی چي ورسره منافي ندي، مګر یوه خبره دلته داده چي دمضاربت دمال توکي یوازي په مضارب پلورل کیږي، او دا هم دشریعت له مخي څه ممانعت نلري، ځکه دمال څښتن او مضارب ترمنځ دمضاربت په مال دبیعي عقد دګڼ شمیر علماو له نظره جواز لري، کاساني وائي:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

"په مضاربت کي دمال څښتن او مضارب دواړه کولاي شي يو له بله دمضاربت مال واخلي او خرڅ کړي، اګرکه دمضاربت په مال ګټه هم نوي دا دابوحنيفه ابويوسف او محمد نظر دی، مګر زفر وائي چي نشي کولاي، ځکه دده له انده دا دمال خرڅول او اخستل دي په مال باندي او مال يوازي دخاوند ومال ملکيت دی نه دمضارب، نو پدي اساس جواز نلري، لکه وکيل له موکل سره، خو نور دري واړه امامان وائي: دمضاربت په مال کي دمال څښتن دسرمائي مالك دی، نه دتصرف، او دتصرف په حق کي دپردي په څير دی، او مضارب پکښي دتصرف ملکيت لري نه دسرمائي، په سرمايه کي دپردي په شان دی، تردي چي دمال څښتن نشي کولاي له تصرف څخه ئي منع کړي، نو ددواړو په حق کي دمضاربت مال داسي مثال لري لکه دپردي مال چي وي، له همدي کبله پلورل او پيرودل صحيح دي. "

ددي فرمولي پر اساس کچيري مضارب دمال په څښتن بيعه شرط کړي نو دا دمضاربت دتړون سره ټکر نخوري، او په شريعت کي دا روا ده.

دريمه مساله: ايا دمضاربت دچکونو قيمت به نومول شوي قيمت وي او که دبازار قيمت؟ داسي ښکاري چي غوره به دا وي چي دبازار قيمت ورکړي، کچيري دبازار دقيمت او نومول شوي قيمت ترمنځ توپير موجود وي نو دغه توپير به دمضاربت دمال ګټه شي، چي دمال دڅښتن او مضارب ترمنځ به ددوي دتړون پر اساس وويشل شي.

ددي مثال داسي دي: کچيري مونږ فرض کړو چي نومول شوي قيمت دچك سل افغانۍ دی او دورکړي پر مهال ئي بازاري قيمت يوسل او شل افغانۍ و، اوس کچيري مضارب اخستل غواړي دمضاربت مال ته به يوسل اوشل افغانۍ ورکړي، چي دغه زيادت (شل افغانۍ) دمضاربت په ګټه کي راشي، کچيري دمضاربت تړون (عقد) په نيمائي شوي وي نو لس به دمال څښتن ته ورکړي او لس به مضارب ته پاتي شي، پدي سره به مضارب دپروژې هغه برخه په يو سل او شل افغانۍ واخلي چي ددغه سند مقابل کي په پروژه کي موجوده وه.

داچي دسند قيمت به دبازار قيمت وي ددي دليل دادی چي اصل کي دمضاربت مال ټول دمال دڅښتن دی، مضارب پرته له ټاکل شوي ګټي نه بل حق په مال کي نلري، کچيري اوس د سند قيمت په بازار کي لوړ شوي وي، نو ددي معنی دا ده چي دمضاربت په مال کي زيادت راغلي دی، او مضاربت مال په ګډون د زيادت دمال دڅښتن ملکيت دی، کچيري دمال څښتن ته اوس دچك يا سند هغه نومول شوي قيمت ورکوي نو دا له شريعت په وړاندي جواز نلري، ځکه دا دمضاربت دتړون (عقد) سره منافي دی، فقهاء په زغرده دغه مساله بيان کړيده، کاساني رحمه الله وائي: " کچيري مضارب دمضاربت په مال توکي را ونيسي او پدي کي زيادت وي يانوي، خو وروسته دمال څښتن وغوښتل چي دا خرڅ کړي، مګر مضارب ددي سره مخالفت کول او غوښتل ئي ترهغه پوري ونه پلورل شي ترڅو ئي چي ګټه نوي کړي، پدي حالت کي به مضارب ديته اړ کيږي چي خرڅ ئي کړي، اويا دا چي دمال څښتن ته ئي خپله سرمايه وسپاري،ځکه دمال څښتن ددي دخپلي ارادي څخه پدي خاطر منع کول چي دبل چا حق کيداي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي پکښې ثابت شي چې هغه ګټه ده، دا هيڅ اساس نلري، بلکي هغه ته به ويل کيږي که ته غواړي چې پاتي شي نو ما ته خپله سرمايه راکړه، او کچيري پکښې ګټه وي نو ورته به ووائي ماته خپله سرمايه سره دګټې راکړه، او سامان به ستا شي. "

ددي څخه څرګنده شوه چې دمال څښتن يوازي دنومول شوي قيمت (چې هغه سرمايه ده) مستحق ندى بلکي ددي سره سره د ګټې مستحق هم دى،له همدي کبله صرف دسند نومول شوي قيمت نه ورکول کيږي، بلکي لازمه ده چې بيعه دسند به بازاري قيمت ترسره شي، بيابه ګټه ددوي دواړو ترمنځ دخپل تړون (عقد) پراساس ويشله کيږي.

ددي پورته څرګندونو څخه په لنډ ډول دري حالات واضح کيږي:

لومړي: کچيري دسند (چك) اسمي قيمت دبازاري قيمت سره يو شانته وي نو خبره ختمه ده هماغه قيمت به ورکړي او مساله به پاي ته ورسيږي.

دويم: کچيري بازاري قيمت داسمي قيمت څخه کم وي، نو دبازاري قيمت په اندازه پيسي به ورکړي او کوم کمښت چې راغلي هغه به دسند دخاوند په تاوان کي شمار شي.

دريم: کچيري بازاري قيمت داسمي قيمت څخه لوړ وي نو پدي صورت کي به هم دبازاري قيمت په اندازي پيسي ورکوي البته زيادت په ګټه کي شميرل کيږي چې دمال دڅښتن او مضارب تر منځ شريکه ده نو هغه به پخپلو مينځو کي دخپل تړون پر اساس وويشي.

دبانکونو په اړوند يو شمير نوري مسائل هم موجود دي لکه په ربوي بانکونو کار کول، يا پدغسي بانکونو پيسي ښودل دا مسائل به په مختصر ډول په لاندي توګه وڅيړو:

په سودي بانکونو کي کار کول:

مخکي څرګنده شوه چې سودي بانکونه په واقعيت کي سودي موسسات دي، او سود په اسلام کي حرام دی، نو څرنګه چې سود حرام دي دارنګه پدغسي بانکونو کي چې په سود روان دي کار کول هم پکښې حرام دي، چې ددغه حرمت دوه لاملونه دي:

لومړي: په سودي بانکونو کي کار کول دهغوي سره مرسته او په ناروا کي ګډون کول دي، چې دغه کړنه په ناروا کي کمك او مرسته بلله کيږي الله پاك مومنان ددغسي کړني څخه منع کړيدي پدي اړوند ئي داسي فرمايلي دي: "وتعاونوا على البر والتقوى ولا تعاونوا على الإثم والعدوان. "

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: کوم کارونه چي دنيکي او خداي پالني دي په هغوکي له ټولو سره مرسته وکړی، او کوم کارونه چي دگناه او تيري دي په هغو کي دهيچا ملاتړ مکوی.

قرطبي پخپل تفسير کي ويلي دي: دا آيت دنبي کريم صلی الله عليه وسلم دهغي وينا سره برابر دی چي ويلي دي: هغه کس چي نيك کارونه خلکو ته ښي دهغه ثواب دهغه سره برابر دی چي کوي ئي" او داسي هم ويل کيږي چي بدو کارونو ته خلك رابلل دهغه سره برابر دی چي کوي ئي.

دارنگه دي زياتوي: دظالم او تيري کوونکي څخه مخ اړول او دهغه مرسته نه کول فرض دي، دخپلي ناروا څخه ئي گرځول واجب دي.

ابگن کثير وائي: له باطل او تيري څخه به ئي منع کوي او په تيري او گناه کي به ورسره مرسته نکوي.

پدي کي شك نشته چي دغه آيت عامه قاعده ده او فقهاو دليل پري نيولي چي دفتني پر مهال به سلاح نه پلوري، ځکه دا دتيري کوونکو سره مرسته ده.

نووي په شرح المهذب کي ويلي دي: " په هغه چا دانگورو خرڅول حرام دي چي هغه شراب ورڅخه جوړوي، دارنگه دخرماء خرڅول په هغه چا چي نبيذ (دشرابو يو ډول) ورڅخه جوړوي، او سلاح پلورل په هغه چا چي دالله احکامو نا فرماني کوي، ځکه لري نده چي دا دالله پاك په نافرماني کي مرسته وي. "

مالکي علماو ذکر کړي که يو څوك په زور (غصب) يو شي له چانه واخلي بيا ئي ورثه و ته پاتي شي اويائي چاته په تحفه ورکړي نو وارث او تحفه ورکړی شوي په تاوان کي دغاصب په شان دي.

ددي څخه څرگنده شوه چي هغه مامور چي په سودي بانك کي کار کوي دا ورته معلومه ده چي بانك په سود ولاړ دی، او خلکو مالونه په ناروا توگه اخلي، او دا هم ورته معلومه ده چي دده معاش ددي سود دپيسو څخه دی نو دا دهغه وارث او تحفه ورکړی شوي په څير دي چي ښه پته ورته لگيدلي وي چي د مورث او تحفه ورکوونکي مال په زور (غصب) له چا اخستل شوي.

دويم: فقهاو څرگنده کړيده چي د هغه چاسره معامله او کړنه حرامه چي زياتره مال ئي حرام وي.

ابن المنذر ويلي دي: علماء پدي کي بيل بيل نظريات لري چي له هغه چا سره پلورل اوپيردل دهغه تحفه قبلول دهغ جائزه قبلو صحيح دي چي په مال کي حرام او حلال دواړه موجود وي، حسن، مکحول، زهري، شافعي وائي دا رخصت دی، که څه هم چي شافعي رحمه الله وائي: زه دا خوښه نه گڼم.

مگر يو شمير علماو ورته حرام ويلي لکه: ابن المسيب، قاسم بن محمد، بشر بن سعيد، ثوري، محمد بن واسع، ابن المبارك، او احمد بن حنبل.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن القيم ويلي چي داحمد فتوا ئي نقل كړي: كچيري ديو سړي زياتره برخه دمال حرامه وه دهغه دمال خوړل حرام دي پدي معنى چي ډوډۍ به وركړه نخوري او نه به ئي ميلمستيا ته ورځي. .

له شيخ الاسلام بن تيميه څخه دهغه چا په اړوند پوښتنه وشوه چي دمال زياتره برخه ئي حرامه وي، لكه رشوت خوړونكي او سود خوړونكي يا داسي نور، ايا ددوي ډوډۍ خوړل روا دي ددوي سره معامله جواز لري؟ هغه وويل: كچيري په مال كي حرام او حلال دواړه ګډ وي بياپدي كي شبهه ده، ترهغه وخته حرام نشو ويلاي ترڅو چي څرګنده شوي نوي چي هغه څه وركوي چي حرام دي ، او نه دحلال حكم پري كولاي شو ترهغه پوري چي څرګنده شي چي دحلال مال څخه ئي وركوي، كچيري حلال زيات وي حرام كم بيا دمعاملي دحرمت حكم نشو كولاي، او كچيري حرام زيات وي نو بيا علماء دوه نظره لري يو دا چي معامله ورسره روا ده او بل داچي نده روا، مګر هغه څوك چي دسود كاربار كوي نو دهغه زياتره مال حلال وي ځكه ده چي كله يو زر روپۍ په دوو خرڅي كړي نو هغه زيادت ناروا دي، كچيري بيا مال سره خلط اوګډ شوي وي يعني حلال او حرام سره ګډ شوي وي نو حلال مال ئي نه حراميږي، نو معامله كوونكي به هغه حلال مال ورنه اخلي، لكه دوه شريكان چي كله ئي مال سره ګډ شي دوي به ئي ترخپل منځ ويشي، دارنګه حلال او حرام چي سره ګډ شي حرام به ورنه وباسي او باقي به حلال پاتي شي.

دابګن تيميه دخبرو څخه څرګنده شوه چي اعتبار اكثريت ته دى كچيري زياتره مال حلال وي معامله ورسره جواز لري او زياتره مال ئي حرام وي نو معامله ورسره جواز نلري.

دا يو څرګند حقيقت دى چي په سود ولاړ بانك خپلو مامورينو معاش دهمدي سود دپيسو څخه وركوي، ځكه دا ناشوني ده چي دسرمائي څخه هغوي ته معاشات وركړي.

له فقيه ابو جعفر څه دهغه چا په اړوند پوښتنه وشوه چي خپل مال ئي د اميرانو، حاكمانو، او له ناروا جريمو څخه لاسته راوړي وي، كه چاته دده دمال په هكله معلومات وي بيا روا ده چي دده ډوډۍ وخوري؟ هغه په ځواب كي وويل: زما په نزد ددين په لحاظ دا غوره ده چي وئي نخوري، دغه حكم هغه چاته هم شامل دى چي غذا ئي د غصب او رشوت دپيسو څخه وي.

دارنګه ئي دي خبري ته غوره والى وركړي كه څوك مړ شي اومال ئي حرام وي نو په وروثه و ئي ميراث حرام دى.

مګر كچيري حلال او حرام دواړه سره ګډ شوي وي بيا تر هغه پوري تصرف صحيح ندى ترڅو چي دحرام مال په اندازه ورنه ايستلي نوي.

نووي وائي: دچا چي ټول مال حرام وي دهغه سره بيعه صحيح نده، ځكه رسول الله صلى الله عليه وسلم منع كړي له مال دكاهن او مهر دزناكاري څخه زياتوي: له زهري څخه نقل شوي: كه دچا وينځه په زنا سره ډير مال ترلاسه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي نو بادار ته ئي روا نده چي هغه وخوري، ځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم له مهر دزناکاري څخه منع کړي "
.

ددي څخه داسي جوتيږي چي دبانك حرام يا دسود مال دحلال په پرتله څوچنده زيات دی، او دحراموالي دليل ئي په واضحه توگه موجود دی ځکه چي دسود کړنه او معامله کوي، نو پدي اساس هر ډول مرسته ورسره ناروا او نا مشروع ده.

امام غزالي وائي: کچيري دپلار يا مور مال حرام او ياپکښي شبهه وي نو زوي ته پکار ده چي دهغه مال له خوړلو څخه ډډه وکړي، کچيري مور اوپلار پدي کار خپه کيږي نو دحرام په خوړلو کي به ورسره موافقه نکوي، ځکه دخالق په معصيت کي دمخلوق اطاعت نشته. "

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ضرورت د ادعا له مخي په سودي بانکونو کي کارکول

ایا په سودي بانکونو کي پدي ادعا چي مجبور او اړ یم کار کوم دا جواز لري؟ ګڼ شمیر مسلمانان دهمدي دعوي پر اساس په سودي بانکونو کي کار کوي او دغه ئي دځان لپاره دلیل نیولي، ددي ترڅنګ دا هم وائي چي بل کار ورته نه پیداکیږي، او که پیدا شي نو معاش ئي ډیر لږ وي، دده او دعیال دنفقي کفایت نکوي.

ددي په ځواب کي باید ووایو چي ضرورت په شریعت کي دیته ویل کیږي چي کچیري حرام ونخوري نو یا هلاکیږي او یا هلاکت ته نیږدي کیږي.

علماء وائي: ضرورت دتل لپاره حرام شي نشي مباح ګرځولي چي ټول عمر ئي خوري، اختلاف یوازي پدي کي دی چي ایا حرام شي دمړښت تر اندازي خوړلاي شي؟ ځیني وائي کچیري داسي لوږه وي چي دی پدي اند وي چي تر ډیري مودي پوري حلال نشي موندلاي پدي وخت کي بیا دمړښت تراندازي له حرام څخه خوراك جواز لري.

اوس که بانکونو ته راشو نو هلته دکار په پرینښودو سره نه هلاکیږي او نه هلاکت ته نیږدي کیږي، یوازي دومره کیږي چي دده او کورنۍ ژوند ئي د هوسایني او کمالیاتو له مستوا ټیټیږي چي هیڅ عالم پدغسي وخت کي دحرام خوړلو اجازه نده ورکړي.

دویم داچي شرعي احکام باید له عقیدي سره تړاو ورکړي شي، او دمسلمانانو دا عقیده ده چي روزي او رزق دالله له لوري لیکل شویدي، الله تعالی فرمایي: " وفي السماء رزقکم وما توعدون. "

ژباړه: په همدي اسمان کي ده ستاسي روزي هم او هغه شي هم چي له تاسي سره دهغه وعده کیږي.

او په بل ځاي کي فرمائي: " ٳن الله هو الرزاق ذو القوۍ المتین. "

ژباړه: الله خو پخپله ښه روزي رسان دي دډیر قوت خاوند او زورور دی.

نو چا چي دالله پخاطر یو شي پریښود الله به دهغه ښه عوض ورکوي.

البته دا صحیح نده چي دشرعي احکامو او عقیدي ترمنځ بیلتون راولو او دا ووایو چي دا یو څه دي او دا بل څه، ځکه مسلمانانو دنورو څخه پدي بیل او جلا دي چي دوي یوازي په ماده او اسبابو تکیه نکوي، او نه په هغو پوري څه تړي، په خلاف د ماده پرستو ځکه هغوي پرته د ارقامو اوبشري حساباتو نه هیڅ حرکت نکوي، نه په قدر ایمان لري او نه په پریښودو دحرامو سره بندګي کوي.

صحابه و به دحرامو په پریښودلو سره دالله بندګي کوله سره ددي چي زیات به ورته محتاج وو، ځکه هغوي خورا بیوزله او فقیران وو، کله چي په خیبر کي داهلي خرو غوښي پداسي حالت کي حرامي شوي چي دوي په دیګونو کي اچولي وي او پخولي ئي، نو دحرمت دخبر درسیدو سره سم ئي هغه واړولي، سره ددي چي دغه ددوي مال و او

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

قيمت ئي لرل، خوكله چي شريعت حرامي كړي هيڅ ارزښت ئي قيمت ته ورنكړ او سمدستي تويي كړي، پرته ددينه چي دوي ئي د عوض انتظار ايستلاي واي، ځكه دوي پدي عقيده و چي چا دالله پخاطر يو شي پريښود نو الله هغه ښه عوض وركوي.

پيغمبر صلى الله عليه وسلم دحلال مال او نيك عمل تر منځ يوځايوالى راوستي، چي خپله ددي څرګندوي دي چي لومړي ددويم سره تړاو لري، دعمل قبليدل په پاك رزق ولاړ دی، او دغه خبره ابن رجب پخپل كتاب (جامع العلوم والحكم) كي كړيده هغه ويلي دي: " هيڅ عمل نه قبليږي او نه پاكيږي مګر هغه مهال چي خوراك ئي حلال وي، او دحرامو خوړل دعمل دبربادي لامل دی چي الله دغسي وخت عمل نه قبلوي، هغه پدي اړوند داسي فرمائي: " ړن الله لا يقبل ړلا طيبا وړن الله ډمر المړ منين بما امر به المرسلين، فقال: يا ډيهاالذين كلوا من الطيبات واعملوا صالحا "

ژباړه: پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايلي: الله پاك پرته دحلال او پاك مال څخه بل شي نه قبلوي او الله پاك مومنانو ته په هغه څه امر كړي لكه څرنګه چي پيغمبرانو ته كړي هغه ويلي: اي مومنانو حلال او پاك خواړه وخوري او نيك عملونه ترسره كړي.

دارنګه الله پاك فرمايلي دي: " يا ډيها الذين آمنوا كلوا من طيبات ما رزقناكم "

ژباړه: اي مومنانو! كه تاسي په رښتيا سره دهمدي الله بندګي كوونكي ياست نو كوم پاك شيان چي مونږ دركړيدي هغه په بي پروايي سره خوري.

دي زياتوي: ددي څخه موخه او مقصد دادی چي پيغمبران او امتونه ئي پدي ورته امر شوي چي دپاك مال څخه به خپله غذا برابروي او هغه به خوري يعني حلال به خوري، او نيك عملونه به كوي، نو كله چي خوراك حلال وي نيك عمل قبليږي، او كله چي بيا خوراك حرام څه ډول به عمل قبول شي؟.

ايا په بانكون كار يو له بله توپير لري؟

كه واقعيت ته وګورو نو په سودي بانكون كي كاركول يو له بله توپير لري دبيلګي په توګه كه يو څوك په سودي بانك ليكونكي وي، يا په محاسبه كي كاركوي او يا هم دتړونونو (عقدونو) ليكنه ترسره كوي ددوي كار او كړنه په عام وخاص ډول حرامه ده، په عامه توګه ځكه حرامه ده چي دوي په ناروا كارونو كي ګډون كړي، چي هغه دسودي بانك سره همكاري او مرسته ده او الله تعالى دا حرام ګڼلي لكه مخي چي بيان تيرشو.

دويم داچي دداسي چا سره كار كوي چي دهغه دمال زياتره برخه دحرامو څخه تشكيل شوي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په خاصه توګه ځکه حرامه ده چې دغه کارکوونکي په قاطع نص سره لعنتي کړي شوي، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: " الله پاك لعنت وائي دسود په اخستونکي، ورکوونکي، لیکونکي، او شاهدانو. "

څوك چي دپیغمبرصلی الله علیه وسلم دلعنت لاندي رغي هغه دالله پاك درحمت څخه لري شو.

مګر هغه څوك چي په سودي بانك بله داسي وظیفه اجرا کوي چي خاص اهمیت نلري لکه اشپز، مستخدم او داسي نور ددوي عمل اوکار هم په عامه توګه حرام دی، چي دلیل ئي وړاندي بیان شو، او هغه عبارت وه لدینه چي په ګناه او تیري کي دهغه مرسته ده، دارنګه لداسي چا سره معامله ده چي دمال زیاتره برخه ئي حرامه ده.

ددي څخه څرګنده شوه چي په سودي بانکونو کي کار کول په ټوله کي حرام دي که څه هم دغه حرمت اوګناه یو له بله توپیر لري.

په سودي بانکونو د پیسو یا شتمنیو ښودل

په سودي بانکونو کي دپیسو ښودل دري حالته لري:

لومړي: امانت: امانت یا (ودیعه) عبارت ده له تړون (عقد) دطلب دامن څخه پدي معنی چي هغه بل کس به ئي ورته ساتي، خو ګټه به ورڅخه نه اخلي یعني استعمال ئي صحیح ندی، او نه ددغه امانت ملکیت ساتونکي ته انتقال مومي، نه ئي هغه ضامن دی مګر هغه مهال ئي ضامن بلل کیږي چي په ساتنه کي تقصیر او تیري کړي وي.

دویم: اجاره: او اجاره عبارت دي لدینه چي تړون (عقد) به په منافع باندي کیږي او عین به پاتي کیږي، چي همدغه عین به دمستاجر سره امانت وي، هغه ئي دهلاکت ضامن ندي مګر هغه مهال چي په ساتنه کي تقصیر او یا تیري وکړي.

دریم: قرض: قرض هغه تړون (عقد) دی چي ملکیت هغه بل لوري (قرض اخستونکي) ته انتقالوي، هغه کولاي شي قرض شوي شي هلاك کړي او بیا دهغه مثل خاوند ته وسپاري، دارنګه قرضدار قرض اخستل شوي شي ضامن دي که هلاك شي او یا ورك شي.

نو اوس که امانت (ودیعه) ته وګورونو په بانك کي دپیسو ښودل امانت ندي لکه مخکي چي هم بیان تیر شو دا ځکه چي:

الف: بانك ددغه پیسو څخه ګټه اخلي او هغه په کار اچوي.

ب: بانك په ټولو حالاتو کي ددي ښودل شویو پیسو ضامن دی.

دارنګه په بانك دپیسو ښودل اجاره هم نده ځکه:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: داجاري له شرطونو څخه داده چي اجاره شوي شي به باقي پاتي کيږي، او له پيسو څخه تر هغه پوري ګټه نه اخستله کيږي تر څو يي پکار وا نه چوي او همدا پيسي هلاکي نشي.

ب: بانك ئي په ټولو حالاتو کي ضامن دی.

ددي څخه څرګنده شوه چي په بانك کي پيسي ښودل لکه مخکي چي هم تيرشول قرض دي، ځکه بانك دا پيسي پکار اچوي او هغه مصرفوي، څښتن ته ئي دهغو په شان نوري سپاري او که هلاکي يا ورکي شي نو بانك ضامن دی.

که څوك ووائي چي دقرض (عقد) د ارفاق عقد دی او څوك چي له بانك سره معامله کوي نو دساتلو معامله کوي نه داحسان او رفاقت، پدي معنی چي ددوي مقصد دادي چي پيسي ئي وساتلي شي نه دا معنی چي له بانك سره نيکي او احسان کوي.

ددي په ځواب کي به بيا هغه حديث ته اشاره وکړو چي مخکي تير شو او هغه د زبير حديث دی بخاري په کتاب (فرض الخمس) "باب برکه الغازي في ماله حيا وميتا مع النبي صلی الله عليه وسلم وولاه الامر" کي دزبير حديث لاندي راوړي کله چي هغه شهيد شو او خپلو زامنو ته ئي وصيت وکړ چي دده قرضونه خلاص کړي وائي: دده قرض دا وه چي کله به يو سړي ورته راغي او دده سره به ئي دامانت په شکل مال ښوده نو ده به ورته ويل: " دامانت په شکل ئي نه منم بلکي دقرض په شکل ئي کيږده، ځکه زه پري ويريږم چي ضايع نشي."

ابن حجر عسقلاني وائي: زبير به دچا څخه امانت نه منل مګر هغه وخت چي دده په ذمه به شو، ددي څخه ئي موخه او هدف دا وه چي پر مال به له ضايع کيدو او هلاکت نه ويريده، او بيا به پرده ددي ګومان کيده چي په ساتنه کي تقصير او تيري کړي، نو پدي خاطر به ئي دمال ضمانت پر غاړه اخست او داکړنه به دمال دڅښتن لپاره ټينګه او غوره وه، زياتوي: ابګن بطال ذکر کړيدي: تر څو ددغه مال ګټه خپل څښتن ته ورکړي. "

نو دبانك کړنه هم بايد دا شانته وي بانك بايد له خلکو څخه دامانت په شکل پيسي وانخلي بلکي دقرض په شکل ئي ځيني واخلي، ترڅو پدي وتوانيږي چي په تجارت ئي واچوي او فايده ترينه واخلي، ددي مسالي وضاحت مخکي تير شو بيا ئي اعاده کولو ته اړتيا نشته.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سودي بانکونو کي دپيسو دښودلو لاملونه:

په بانك كي دپيسو دښودلو تر شاه دوه لاملونه موجود دي:

لومړي: هغه كس چي غواړي له خپل مال څخه ګټه ترلاسه كړي او دغه ګټه دسود دلاري لاسته راوړي، ځكه دا اسانه او هم دسرمائي ضمانت پكښي خوندي دى، پدي كي شك نشته چي دا ناروا او حرام دى، او څښتن ئي دالله له لوري لعنتي كړي شويدي.

دويم: هغه كس چي غواړي خپل مال خوندي وساتي دا دوه حالته لري: چي يا به په هيواد كي اسلامي بانك موجود وي او يا به نوي.

كچيري په هيواد كي اسلامي بانك وجود ولري نو پدي صورت كي روا نده چي يوڅوك خپل مال په سودي بانك كي كيږدي، ځكه له يوي خوا ديته څه اړتيا او ضرورت نشته، او له بلي خوا داسي بانك موجود دي چي پرته دسود څخه پكښي خپل مال ښودلاي شي.

ددي مسالي حكم په اسلامي شريعت كي معلوم او ثابت دي، چي ازهر دعلماو هم په همدي باره كي دغسي فتوا وركړيده هغوي پخپله فتوا كي ويلي دي: كه يو مسلمان په اجنبي بانك كي خپله شتمني پداسي حالت كي ږدي چي په هيواد كي اسلامي بانك موجود وي دا كار ناروا او حرام دى.

دارنګه درابطه العالم الاسلامي مجمع الفقه هم پدي اړوند ورته فتوا وركړيده چي په هغي كي راغلي: په هر مسلمان دا حرام دي چي داسلامي بانك سره ئي تعامل اسانه وي او دننه په هيواد كي اسلامي بانك موجود وي خو ددي سربيره دي خپله شتمني په سودي بانك كي ږدي، ځكه پدغسي حالت كي دي هيڅ ضرورت ديته نلري چي دسودي بانك سره تعامل وكړي، پده لازمه ده چي له سودي بانك څخه خپله شتمني سمدستي وباسي او په اسلامي بانك كي واچوي دحرامو پر ځاي په حلالو بسنه وكړي.

دويم: كچيري په هيواد كي اسلامي بانك نوي موجود پدي صورت كي مساله تفصيل ته اړتيا لري:

پداسي حال كي چي په هيواد كي اسلامي بانك نوي او په هيواد كي امنيت هم ډاډ وړ نوي انسان پخپله شتمني ويريږي او نشي كولاي په كور كي خپله شتمني وساتي نو پدغسي شرايطو كي په سودي بانك كي دپيسو ښودل جواز لري خو په څو شرطونو سره چي هغه په لاندي ډول دي:

الف: پدي اند به وي چي كچيري ددي څخه بل غوره بديل پيداكړي نوخپله شتمني به دغه بانك څخه وباسي، ځكه يو شي چي دضرورت پر بنسټ روا شي كله چي ضرورت ختم شي حكم خپل حالت ته راګرځي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: په سودي بانك كي چي كله پيسي ږدي نو دګټي اخستلو تړون به نكوي بلكي له بانك سره به پدي اتفاق كوي چي دی به يوازي خپله سرمايه غواړي دګټي هيڅ غوښتنه به نكوي، ځكه اصل دادی چي په سودي بانكونو كي دپيسو ښودل ناروا دي صرف دضرورت له مخي جواز لري، چي مال ئي له غلا او هلاكت څخه خوندي وساتل شي، او ضرورت به دخپلي اندازي په قدر وي.

د سودي بانك دګټي حكم

كچيري مونږ دضرورت له مخي په سودي بانك كي خپله شتمني كيږدو خو بانك زمونږ دشتمني حساب وكړي او په پاي كي مونږ ته ګټه راكوي نو ايا پدي ګټي به مونږ څه كوو اخستل ئي روا دي يا ندي؟

پدي مساله كي دعلماو بيلابيل نظريات دي چي په لنډ ډول به په لاندي توګه ورته اشاره وكړو:

لومړي: يو شمير علماء پدي اند دي چي دغه ګټه روا ده چي وائي خلو او داسي استفاده ورنه وكړو لكه څرنګه چي له اصل مال څخه كوو.

دغه نظر غلط او فساد ئي په بشپړه توګه ښكاره او څرګند دی ځكه كه داسي شي نو ددي معنی به دا وي چي سود خوړل جواز لري او هغه څه مو حلال وګڼل چي الله او دهغه رسول حرام كړيدي او ټول امت ئي په حرمت اتفاق كړيدي، الله تعالى فرمائي: " وذروا ما بقي من الربا ﺇن كنتم مﺅمنين. "

ژباړه: اي مومنانو له الله نه وويريږي او ستاسي چي كوم سود پر خلكو پاتي هغه پريږدي كه په رښتيا سره مو ايمان راوړي وي.

او فرمائي: " وﺇن تبتم فلكم رءوس ﺃموالكم لا تظلمون او تظلمون "

ژباړه: كه اوس هم توبه وباسي او سود پريږدي نو تاسي دخپلي پانګي اخستلو حقدار ياست مه تاسي تيري كوي او نه به پرتاسي تيری وشي.

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: " چاچي زيادت وكړ او دزيادت غوښتنه وكړه نو سود ئي وخوړ، وروكونكي او اخستونكي يو شانته دي. "

دارنګه ئي فرمايلي دي: " الله پاك لعنت وائي په سود خوړونكي سود وركوونكي دسود په ليكونكي او دسود په شاهدانو. "

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دابن رجب حنبلي دهغه چا په اړوند چي دحرام څخه خيرات کوي په هکله وائي: خائن، غاصب او ددوي په څير نور کسان چي خيرات کوي ددوي خيرات نه قبليږي او په احاديثو کي چي دنه قبليدو خبر راغلي له هغو نه همدغه کسان مقصد دي، دا پدي معنی چي هيڅ اجر نه ورکول کيږي، بلکي لا ګناهګاران دي ځکه چي په پردي مال کي پرته دهغه داجازي نه تصرف کوي.

له سعيد بن مسيب څخه يو سړي پوښتنه وکړه وئي ويل: " ما يو شي پيدا کړ، ايا هغه مخکي لدينه چي اعلان ئي کړم خيرات کړم؟ هغه وويل: پدي سره نه تاته ثواب شته او نه ئي څښتن ته. "

ددي څخه مقصد دادی چي په ناروا او حرام مال سره چي سود هم پکښي راځي نفع اخستل جواز نلري، آن که خيرات ئي هم کړي.

دويم قول: دوي پدي اند دي چي له بانك څخه دي نه اخلي او بانك ته دي پريږدي چي څه پري کوي هغه دي پري وکړي.

ددي نظر ګڼ شمير معاصر علماء مخالفت کوي لکه شيخ مصطفی زرقاء، شيخ سنبهلي او هند زياتره علماء

دوي وائي: په صحيح او حقيقي توګه ثابته شوي چي هغه پيسي چي څښتن ئي نه اخلي او بانك ته ئي پريږدي بانك هيڅکله هغه خپلو څښتنانو ته نه سپاري، بلکي دخپلي خوښي مطابق ئي مصرفوي، او دغه مصارف يا جهتونه که دبانك له نظره صحيح او سالم وي خو داسلامي شريعت له نظره امکان لري داسي مضر وي چي داسلامي ټولني دنړولو لامل وګرځي، چي ددي بيلګي خورا زياتي دي دساري په توګه په هند کي دبرتانوي استعمار پر مهال دمسلمانانو دهمدغي سودي ګټي پيسي دکليساو په جوړونه، او دتبشيري موسساتو په تقويه کولو مصرفيدي، تردي چي کليسا دمسجد دسود په روپو جوړه شوه، کله چي مسلمانانو دغه دردونکي حالت ته وکتل نو په اړوند يي فتوا وي صادري کړي.

دديوبند پخواني مفتي شيخ عزيز الرحمن رحمه الله نيمه پيړۍ وړاندي ددغه سوال په ځواب کي وويل: هغه ګټي چي خلك ئي دبانکونو څخه دهغو پيسو په عوض کي اخلي چي دامانت په توګه ئي هلته ايښي دي دا هغه سود دی چي الله پاك حرام کړيدی، هيڅا ته نده روا چي دا پيسي واخلي، او که څوك ئي واخلي نو بيوزله او فقيرانو ته دي ورکړي.

دپاکستان مشهور مفتي شيخ محمد شفيع ددي په موضوع په هکله داسي فتوا ورکړيده: کچا په بانکونو کي پيسي ايښي وي نو دهغو ګټه (سود) دي بانکونو ته نه پريږدي ځکه هغوي ئي دمسيحيت او تبشير په خپرولو مصرفوي، بلکي هغه ګټه دي واخلي او په بيوزله او فقيرانو دي وويشي، مګر پخپل ځان ئي مصرفول حرام دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني علماو پدي نظرئي نيوكي كړيدي او ويلي دي: داچي نومونړي بانكونه دغه ګټي په تبشيري او تنصيري لارو كي لګوي، دا فرموله په ټولو بانكونو نشي پلي كيداي، او كه دا فرموله ټولو بانكونو ته راجع هم شي نو دا په ګومان ولاړه ده، ځكه مونږ ته په يقين سره څرګنده شوي چي يو شمير بانكونه ئي په همدي چارو نه لګوي.

دويم: كه ديته تسليم شو چي بانكونه ئي په تبشيري او تنصيري مراكزو لګوي نو ايا دا ددي معنى ده چي بانك داسلام سره جګړه كوي، او كچيري داسلام سره په جګړه كي وي بيا په دغسي بانكونه ښودل دهغوي تقويه او مرسته ده، او ددي مثال داسي دي لكه يو څوك چي دفتني پر مهال سلاح خرڅوي، آن چي لدينه هم بده ګناه ده، ځكه دا داسي چاته قرض وركول دي چي هغه مسلمانان پري وژني چي دا په قطعي توګه حرام دى.

دريم: كچيري علت او لامل دبانك تقويه وي نو بانك خو دسرمائي په ښودلو لدينه لاښه تقويه كيږي، كچيري پدغسي بانكونو كي دمال ښودل دضرورت له مخي وي چي له وركيدو او هلاكيدو څخه ئي ويريږي نو ايا دسود اخستلو علت اولامل څه شي دى؟

ددي څخه داسي څرګنده شوه چي په بانك كي ګټه (سود) پريښودل يا اخستل دموضوع څه ګوښي ده، ځكه كه مونږ دا ګټه واخلو او يائي بانك ته پريږدوي خو دسود دتړون (عقد) څخه نه خلاصيږو او اسلامي شريعت له تړون (عقد) دسود څخه منع كړيده، چي دا دسود خوړونكي، وركوونكي، ليكونكي او شاهدانو ټولو ته شامل دى، ځكه رسول الله صلى الله عليه وسلم ويلي دي: " الله پاك لعنت ويلي په خوړونكي دسود وروكوونكي دسود ليكوونكي دسود او شاهدانو دسود باندي. "

نو داسي بريښي چي منع او حرمت په تړون (عقد) پوري تړاو لري، په ګټه كي دتصرف مسله ګوښي او جلا ده.

دريم قول: ددي نظر څښتنان وائي چي دبانك څخه دي ګټه واخستله شي او بيا دي هغه هلاك او له منځه يوسي ځكه چي حرامه ده.

ابن رجب وائي: فضيل بن عياض پدي اند و چي كه دچا سره حرام مال وي او څښتنان ئي ورته معلوم نوي نو هغه دي ضايع كړي او په سمندر كي واچوي.

ډاكټر يوسف قرضاوي پدي نيوكه كړي او ويلي دي: دغه عمل داسلامي شريعت دقواعدو مخالف دى ځكه په شريعت كي دضايع كولو دمال څخه منع راغلي، او پدي ئي ټينګار كړي چي له مال څخه ګټه واخستله شي.

شيخ مصطفى زرقاء ويلي دي: دګټي لاسته راوړني په مال كي څه ګناه نشته چي مونږ ئي دضايع كولو امر كوو، او ضايع كول ئي دالله پاك دنعمت څخه سرغړاوى دى، چي يو احمقانه كار دي، اسلامي شريعت ټول له حكمتونو ډك دى ځكه چي وضع كوونكي ئي حكيم دى.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددي نظر غلطي له ورايه ښكاره ده چي ځكه فاعل ئي غواړي چي ځان له سود څخه وژغوري پداسي حال كي چي په بانك كي دخپلي شتمني په ښودلو سره په سود كي واقع شو، آن چي صرف له بانك سره په لاسليك كي سود كي ورګډ شو، پدي اساس نووي دحرام په اړوند وائي كه څوك غواړي ددغسي ناروا مال څخه ځان خلاص كړي او الله ته توبه وباسي نو دا بيا صحيح نده چي هغه مال ضايع كړي او په سمندر كي واچوي بلكي دمسلمانانو په مصالحو كي دي ولګوي.

څلورم قول: دغه ګټه (سود) دي دبانك څخه واخلي او پر فقيرانو او مسكينانو دي وويشي او يا دي هم دمسلمانانو په مصالحو كي ولګوي.

ډاكټر يوسف قرضاوي وائي: حرام په ملكيت كي نه راځي له همدي كبله پكارده چي خيرات يي كړي لكه څرنګه چي محققين علماء وائي، دارنګه زياتوي: څرنګه چي دى خاوند ندي نو اخستل ئي ورته روا دي او په بيوزله او مسكينانو به ئي تقسيم كړي او يا به ئي هم دمسلمانانو په مصالحو كي ولګوي، دپيسو ګټه (سود) نه بانك ملكيت دى او نه دپيسو دڅښتن، بلكي دا دعام مصلحت ملكيت دى، دا حكم په ټولو حرامو پلي كيږي، ددغسي مال زكات نشته ځكه زكات حرام مال نشي پاكولاي، بلكي پدغسي مال كي پاكي پدي راځي چي خيرات ئي كړي.

شيخ مصطفى زرقاء وائي: كه څوك خپله شتمني په سودي بانك كي كيږدي نو هغه فايده (سود) چي بانك ئي وركوي روا نده چي دخپل ځان په مصلحت كي ولګوي، او نه دي بانك ته پريږدي نو ايا څه به پري كوي؟ ددي په ځواب كي وائي: دغه فايده يا ګټه دي دمال څښتن واخلي پخپلو منافعو كي دي نه لګوي بلكي بيوزله او فقيرانو ته دي وركړي.

غزالي وائي: كه چا سره حرام مال وي او غواړي توبه وباسي كچيري ددغه حرام مال خاوند معلوم وي نو هغه ته او يا دهغه وكيل ته دي وسپاري، كه هغه مړ وي نو ورثه و ته دي وركړي، اوكه خاوند ئي معلوم نوي نو بيا دي دمسلمانانو په مصالحو كي ولګوي لكه پل، مسجد، جهاد او داسي نور او كه دا هم امكان ونلري نو فقيرانو ته دي وركړي.

ابن القيم وائي: كچيري دچا سره حرام مال وي او هغه خاوند معلوم وي نو خپل خاوند ته دي وسپاري، كه هغه مړ وي ورثه و ته دي وسپاري او كه خاوند ئي معلوم نوي نو بيا دي خيرات كړي مسكينانو او فقيرانو ته دي وركړي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمعاصرو او پخوانيو علماو دفتوا ترمنځ توفيق:

معاصر علماء پدي اند دي چي دبانكونو څخه دي دغه ګټي واخستلي شي او پر بيوزله او فقيرانو دي وويشلي او يا دي هم په مصالحو دمسلمانانو كي ولګوي دوي پدي مسله كي دپخوانيو علماو پر نظرياتو تكيه كړيده، كه څه هم ددوي دنظرياتو او دهغوي دنظرياتو ترمنځ يو لړ اختلاف موجود دی.

دوي خپله فتوا په مطلق ډول وركړيده او ټولو هغو ته شامله ده چي په لاس كي حرام مال وي كه توبه ئي ايستلي وي يا نوي، ددي سربيره دتل لپاره دسود اخستني لار پرانستلي ده، چي وروسته به ئي په هغه څه كي مصرفوي چي مخكي بيان تيرشو.

مګر پخوانيو علماو په مقيد شكل فتوا وركړيده، هغوي څرګنده كړيده چي لومړي به توبه وباسي له حرام مال څخه به ځان خلاصوي، او پدي اند به وي چي بيا به دا كار نكوي وروسته له هغه نه به بيا دغه دسود پيسي بيوزله او فقيرانو ته وركوي.

داسي ښكاري چي دپخوانيو علماو نظر دمعاصرو په پرتله غوره دي، ځكه حرام مال هغه مهال فقيرانو او يا هم دمسلمانانو په مصالحو كي لګول كيږي چي كله ئي څښتن له حرامو څخه توبه ايستلي وي، او غواړي نور دحرام مال څخه ځان پاك او خلاص كړي پدي صورت كي به ددي فيصله كيږي چي خپل دغه حرام مال له منځه يوسي.

داچي دغه لار داسي وګرځوله شي چي تل دسود پيسي اخلي او بيائي په هغو لارو چارو كي لګوي چي مخكي ذكر شوه دا دپخوانيو علماو دنظر سره جوړ ندي.

دشريعت ګڼ شمير دلايل هم په همدي تاكيد كوي الله تعالی فرمائي: " يا ډيها الذين آمنوا اتقوا الله وذروا ما بقي من الربا ړن كنتم مرمنين، فړن لم تفعلوا فډذنوا بحرب من الله ورسوله وړن تبتم فلكم رءوس ډموالكم لا تظلمون ولاتظلمون "

ژباړه: اي مومنانو له خدايه يوويريږي او ستاسي چي كوم سود پرخلكو پاتي دی، هغه ورپريږدي، كه په رښتيا سره مو ايمان راوړي وي، خوكه تاسي داسي ونكړل، نو خبر اوسي چي دالله او دهغه درسول له خوا ستاسي پر خلاف دجګړي اعلان دی، كه اوس هم توبه وباسي او سود پريږدي نو تاسي دخپلي پانګي اخيستلو حقدار ياست، مه تاسي تيری كوي او نه به پرتاسي تيری وشي.

پدي اساس وروسته له توبه ايستلو څخه دمال لاسته راوړنه صحيح نده، ځكه الله تعالی وويل: "وړن تبتم فلكم وړءوس ډموالكم"

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرطبي وائي: آيت پدي تاکيد دي چي وروسته دتوبي ايستلو څخه به ئي نه اخلي، ددي فرمولي پر اساس دسود دحراموالي څخه وروسته که دچار سره حرام مال وي او که هغه دسود نه وي يا دبلي لاري نه راغلي وي نو پکار ده چي لاندي چاري ترسره کړي :

الف: دغه حرام مال به بيرته هغه چاته وسپاري چي له چانه ئي اخستي وي، کچيري هغه نوي يا وفات شوي وي نو بيا به ئي دهغه ورثه و ته سپاري، کچيري دهغه ورثه نوي نو هغه چاته به ئي سپاري چي دچا پر هغه قرض وي، او که دا هم ورته معلوم نوي نو بيا به ئي مسکينانو ته ورکوي او يا به ئي هم دمسلمانانو په مصالحو کي مصرفوي، البته ددي څخه وروسته به په هيڅ توګه بيا دسود کړنه او عمل نه ترسره کوي لکه څرنګه چي څوك دچال مال غصب کړي او بيا توبه وباسي نو هغه غصب کړي شوي مال به ئي څښتن ته سپاري او بيابه هيڅکه دغسي کار نکوي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په حرام مال سره خيرات يا صدقه نه كيږي

دسود يا بل ناروا كار څخه توبه ايستونكي بايد پدي وپوهيږي چي كچيري ددغه مال خپل څښتن معلوم نشي، او نه ئي ورثه وپيژندلي شي، نو دخيرات يا صدقي وركولو په صورت كي به ددي ارزو نلري چي پدي سره به ثواب ترلاسه كړي، بلكي دغه كړنه يوازي ددي دپاره ده چي له حرامو څخه ځان خلاص كړي، او هم مال لدينه وژغوري چي پرته دكوم منفعت څخه ئي ضايع كړي، ځكه په صيح مسلم كي له ابن عمر رضي الله عنهما څخه روايت دی وائي رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: "الله پاك پرته دطهارت نه لمونځ نه قبلوي او نه دخيانت له مال څخه خيرات قبلوي . "

او په صحيحينو كي له ابوهريره څخه روايت دی وائي: نبي كريم صلی الله عليه وسلم وفرمايل: " كه څوك په پاك مال سره خيرات وركړي - او الله پاك هم له پاك نه بغير دبل مال خيرات نه قبلوي- نو دغه كس به الله پاك پخپل لاس سره ونيسي. "

ددي څخه ثرگنده شوه چي الله پاك يوازي دپاك او حلال مال خيرات قبلوي كچيري مال حرام دا خيرات نه كيږي.

د اسلام پر بنسټ ولاړه لار

پدي كي شك نشته چي معاصر پرمختگ ګڼ شمير مسايل را ولاړ كړي دي او دژوند په هره برخه كي نوي پرمختگونه شويدي چي ددي په سر كي اقتصادي مسايل دي، نن دنړۍ په گوټ گوټ كي په سود ولاړ موسسات او بانكونه وجود لري آن چي يو سړي دداسي بانك په لټه كي شي چي هلته سود نوي نو په مشكل سره به ئي مومي، مگر ددي سره سره اسلام دژوند ټول كړه وړه داسي حل كړي چي هيڅ مشكل پكښي ندی پاتي او په هره زمانه كي چي كوم مشكل راځي نو اسلام دهغه لپاره ښه حل لري، اوس پوښتنه داده چي ددغو سودي بانكونو بل غوره بديل څه شي دی؟

كه واقعيت ته وگورو نو دسودي بانكونو غوره بديل په معاصر وخت كي اسلامي داسي بانكونه دي چي كړنه ئي پداسي مضاربت ولاړه وي چي اسلامي احكامو سره ټكرنخوري، او گټه پداسي عادلانه توگه وويشي چي له هرراز ظلم څخه خوندي او پاكه وي ځكه گټه د سرمائي په اندازه ويشله كيږي او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: "گټه په ضمانت سره ده" ، او شرعي قاعده داسي ده " گټه په تاوان ده . "

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسلامي بانکونو ځانګړتیاوي :

الف: اسلامي بانکونه به داسلامي مضاربوي شرکت پر بنسټ ولاړ وي.

ب: اسلامي بانکونه دټولو مسلمانانو لپاره ددي لار پرانزي چي خپلي سرمائي په مشروع طریقه وکاروي او دغه کړنه ددي لامل ګرځي چي په شتمنیو کي زیادت پداسي طریقه راشي چي هغه روا وي او له بلي خوا دخلکو شتمني له خزانه کولو څخه ژغوري.

ج: داسلامي بانکونو په جوړونه سره اسلامي اقتصاد زیات پرمختګ کوي.

د: داسلامي بانکونو جوړل دټولني مالونه له حرامو څخه ژغوري او پداسي لارو چارو ئي استعمالوي چي هغه مشروع وي.

هـ: داسلامي بانکونه جوړونه دکفارو داقتصاد دکمزورتیا لامل ګرځي.

و: داسلامي بانکونو جوړونه ددي لامل ګرځي چي ګټي به په عادلانه توګه دخلکو ترمنځ ویشلي کیږي چي پر هیچا به ظلم او تیری نه کیږي.

ز: داسلامي بانکونو جوړونه به ددي ښکارندوي چي مسلمانان خپل دین ته ژمن دي او سختو او ستونځمنو حالاتو کي هم دوي هغه لار تعقیبوي چي اسلام ورته دهغي اجازه کوي.

اوس که واقعیت ته وګورو نو په شلمه پیړۍ کي یو شمیر مسلمانانو ددي ستونزي درك وکړ او هماغه وو چي داسلامي بانکونو په پرانستلو ئي پیل وکړ، تر څو پدي سره وکولاي شي له یوي خوا مسلمانان له ناوړه عمل سود څخه وژغوري او بلي خوا داسلامي نړۍ اقتصاد ته ښي برياوي ورپه برخه کړي، چي که مبالغه ونکړو نو دغو بانکونو ښي پایلي لرلي دي او ګڼ شمیر خلك ئي خپل ځان ته راجذب کړيدي، تراوسه پوري داسلامي نړۍ په بیلابیلو هیوادونو کي دغه بانکونه پرانستل شوي دي دبیلګي په توګه د دبي اسلامي بانك، داردن اسلامي بانك، دقاهري نړیوال اسلامي بانك، دسودان اسلامي تضامني بانك، دبنګلدیش اسلامي بانك، او داسي نور چي په لنډ ډول به دیو یا دوو تګلارو او کارونو ته اشاره وکړو:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دبي اسلامي بانك

دغه بانك په كال 10/ 3/ 1975م كي د اماراتو په هيواد د دبي په ښارګوټي كي پرانستل شو، نوموړي بانك دخلكو مالونه پداسي توګه كاروي چي دسود څخه په بشپړه توګه خوندي وي او دي مهاله ئي ګڼ شمير كارونه ترسره كړيدي چي ځيني په لاندي ډول دي :

الف: دسوداګري چاري په داسي شكل مخ پر وړاندي بيول چي داسلامي شريعت داحكامو سره موافقي او برابري وي.

ب: د راكړي او وركړي (تبادلي) كړني پداسي توګه چي خپله مزدوري هم ځيني ستنه كړي او داسلامي شريعت داحكامو سره ټكر ونخوري.

ج: دبيلابيلو پروژو جوړول، د صادراتي او وارداتي توكو چاري مخ ته بيول، دارنګه دټيكداري په كارونو كي برخه اخستل.

نوموړي بانك تر اوس مهال زيات كارونه كړي لكه دعقاراتو په برخه كي ددبی په ښارګوټي كي د بدر په نوم داوسيدني ښارګوټي جوړونه، چي دغه ښارګوټي دوژوند له ټولو وسايلو څخه برخمن دی، دارنګه بانك د مرابحي بيعي كړنه د وارداتو او صادراتو له لاري ترسره كوي، چي پدي برخه موټرو، كورونو او دكور دسامانونو دنده پر مخ بيائي، دا شان نور ډير داسي كارونه دي چي دغه او نور اسلامي بانكونه ئي اجراء او تراوسه پوري ښې لاسته راوړني لرلي دي.

داسلامي بانكونو كړنلاره:

څرنګه چي داسلامي بانكونو تګلاره د سودي بانكونو څخه توپير لري نو ددوي كړني په لاندي توګه ترسره كيږي:

الف: د امانتونو په عوض كي خلكو ته ګټي نه وركوي.

ب: خلكو ته دګټو په مقابل كي قرضونه نه وركوي.

ج: د كمبيالا په چكونو چي كله دخپلي مودي څخه وروسته كړي كومه ګټه نه اخلي.

داسلامي بانكونو خدمات:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

-1دجاري حسابونو پرانستل، چي پدي کار کي دهغه کس لاسليك اخلي چي اکاونت پرانزي، او هغه ته بانکي کتابچه ورکوي ترڅو دهغي وسيله خپلي پيسي له بانك څخه وباسي، مگر دامانتي پيسو په عوض کي بانك هيڅ گټه نه ورکوي

-2دگټي نه پرته دحساب (اکاونت) پرانستل، چي پدي ترڅ کي پيسي ايښودونکي ته دبانك کتابچه ورکوي او ټول هغه امانت چي په بانك کي ږدي هغه پکښي ليکي، او پرته دگټي څخه ئي بيرته وغوښتني پر وخت ورته سپاري.

-3د محدودي نيتي لپاره داستثماري دفترونو پرانستل، امانتونه او دگټه لرونکي پيسي دبانك په فايده کي زيارت رول لوبوي، دارنگه ددي احتمال هم لري چي خساري پر مهال به تاوان پر غاړه اخلي، او کچيري دغه شتمني پخوا له وخت څخه له بانك څخه وايستلي شي نو دگټي مستحق نه بلل کيږي، ځکه هغه شرائط ئي پوره نکړه چي دتړون (عقد) پر مهال ورسره شوي وو .

-4داستثمار حساب

دغه حساب به په دوه ډوله وي :

لومړي: دپيسو (ودائع) ښودل او داستثمار په اوړند بانك ته کامل اختيار ورکول، پدي معنی چي دپيسو ښودونکي بانك ته ددي اختيار ورکوي چي پيسي دخپلي خوښي مطابق په هره پروژه کي چي کاروي کار دي کړي.

دويم: دپيسو جمع کول مگر ددي سره سره داستثمار لار تعينول، پدي صورت کي به پيسي ښودونکي دمال داستثمار لپاره لار ټاکي.

البته په دواړو حالاتو کي بانك دپيسي ښودونکي مضارب شريك بلل کيږي، پدي معنی چي دټولو هغو کسانو دکار او پيسو داستثمار وکيل دي چي خپلي پيسي ئي په بانك کي ښي وي، دبانك دمالي کال په پاي کي به پيسي ښودونکي خپله گټه واخلي، او کچيري پروژه محدود وخت ولري نو دپروژي دسرته رسولو وروسته به خپله گټه ترلاسه کړي.

-5داجنبي پيسو پيريدنه او پلورنه، البته دغه کړنه (صرف) به داسلامي شريعت مطابق دهماغي ورځي په قيمت او مخکي له جلاوالي څخه به ئي تسليموي.

-6دهيواد په دننه او بهر ته دپيسو ليږدونه، پدي ليږدونه کي به بانك يوازي هغه پيسي ستنوي چي په ليږدونه مصرف شوي وي.

-7په مقابل د مزدوري کي دمالي اوراقو ساتنه.

-8دخزانو (امانتونو) اجاره کول.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

-9دتیکداري په کارونو کي شرکت کول، البته دغه شرکت به دهغه مضاربت په اساس وي چي داسلامي شریعت داساساتو سره برابر وي، پدي صورت کي به کارکوونکي په کار او یاهم په کار او یوه برخه دمال سره شريك وي او بانك به یوازي په مال سره شريك وي، گټه او تاوان به داتفاق مطابق تقسیموي.

-10داعتماد پاڼي ورکول: کچیري هغه کس چي خپلي شتمني دبانك سره ینبي وي وغواړي دبهر څخه یو شمیر تجارتي توکي وارد کړي، پدي صورت کي له بانك څخه داعتماد پاڼه اخلي چي دهغي قیمت به دده له حساب څخه ستنه کړي او یا به هم بانك پدي کړنه کي دده سره شريك شي، بانك به پخپل وار لازم اجراءات ترسره کوي لکه دتوکو دقیمت سپارل صادرونکي جهت ته، دارنگه دهغو دکرائي مصارف او داسي نور.

په بانك کي دپیسي ښودلو شرایط :

الف: کله چي په بانك کي دامانت په شکل پیسي ږدي، نو څښتن ته ئي روا ده چي هر وخت غواړي خپلي پیسي وباسي نو ایستلاي شي، بانك ته روا نده چي دغه پیسي استعمال کړي او یائي پکار واچوي، او که ورکي شي نو بانك ئي ضامن ندي پدي شرط چي په ساتنه کي تقصیر نوي کړي، البته دغه حکم په هغو خزانو او صندوقونو هم پلي کیږي چي بانك ئي خپلو همکارانو په اجاره ورکوي.

ب: کچیري دقرض په شکل کیږدي، بیا ئي څښتن ته روا نده چي له خپلي معیني نیټي څخه مخکي وباسي، پدي صورت کي بانك ته روا ده چي پکار ئي واچوي، دارنگه د ورکي په حالت کي بانك ضامن دی، او دا پر هغو حساباتوهم پلي کیږي چي تر معیني نیټي پوري حسابونه منجمد شوي وي، او په جاري حسابونو کي څښتنان کولاي چي څه وخت وغواړي هغه وخت ئي ایستلاي شي، او پدي صورت کي به ئي شرعي کیفیت پدي شکل وي: داسي قرض دي چي کله ئي وغواړي نو همهغه وخت به ورته ورکول کیږي.

ج: که دامانت په شکل ئي ښي وي نو زیادت به نه اخلي او اخستل ئي ناروا دي، او که دقرض په شکل ئي ښي وي، نو یا به ئي زیادت شرط کړي وي یانوي که شرط کړي ئي وي دا حرام دي، او که نه ئي وي شرط کړي، او نه ئي قرض دزیادت وسیله گرځولي وي، نو بیا روا ده ، مگر که مونږ خپل عصر ته وگورو او بیا ددي سره سره دمسلمانانو کمزوري ایمان، او لږ تقوا ته نظروکړو نو دا به بهتره وي چي اسلامي بانکونه دا کار ونکړي، پدي معنی چي دقرض په عوض کي چاته زیادت ورنکړي داځکه چي :

لومړي: بانك قرض ددي پخاطر ندي اخستي چي بانك ورته محتاج دی، بلکي خپله قرض ورکوونکي دیته محتاج دی چي خپله شتمني په بانك کي وساتي، او کچیري دامانت په شکل کیږدي نو پدي صورت کي قرض ورکوونکي له ورکیدو نه پري ویریږي، ځکه دامانت په شکل ئي بانك ضامن ندي، دارنگه دامانت په شکل له بانك سره مالونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دومره زیاتیږي چي بیا ئي بیلوالي خورا ستونځمن دی، پرته لدینه چي په ځانګړیو صندوقونو کي کیږدي او په عوض کي مزدوري اخلي .

دویم: که بانك دغه کار وکړي نو دابه ئي یو عادت وګرځي، او دخلکو زړونه به ځانته را واړوي، او په مقابل کي به دخلکو زړونه دهمدي زیادت پوري وتړل شي چي اسلامي شریعت دهغو کارونو اجازه نه ورکوي چي په پاي کي دناروا لامل ګرځي او دیته په اسلامي فقه کي (سد الزرائع) وائي، چي بنسټ ئي خپله رسول الله صلی الله علیه وسلم یښي.

الف: رسول الله صلی الله علیه وسلم مسلماني ښځي لدینه منع کړي چي دسجدي پر مهال خپل سرونو دنارینه و څخه مخکي اوچت کړي، ترڅو سترګي دنارینه و په فرجونو ونه لګیږي. "

دا د (سد الذریعه) له جملي څخه دی.

ب: رسول الله منع کړي چي یو سړي دبل سره دپلورني او پیرودني پر حالت کي وي نو دریم ته روا نده چي دپلورني یا پیردني غوښتنه وکړي" دا حدیث دمخکني په څیر دی، ځکه دغه کړنه دمسلمانانو ترمنځ د دښمني او حسد لامل ګرځي.

نو دپورتنۍ قاعدي (سد الذرایع) پر بنسټ باید ووایو: چي الله پاك یو شي حرام کړي دهغه ټولي لاري چاري ووسایل یي هم حرام ګرځولي دي، ترڅو دحرمت تحقیق صورت ومومي، کچیري لاري چاري او وسائل مشروع واي نو دا به دحرمت سره په ټکر کي و، او خلکو به بیا دحرام خوړولو لپاره همدغه چلونه او حیلي کارولي.

دارنګه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: " غټ دګناهونو نه داده چي سړي خپلو والدینو (مور او پلار) ته ښکنځل کوي، صحابه و وویل اي دالله استازیه! څرنګه یو سړي خپلو والدینو ته ښکنځل کوي، هغه مبارك وویل: دبل چار پلار ته ښکنځل کوي او هغه دده مور اوپلار ته ښکنځل کوي. "

ددي فرمولي پر بنسټ ویلاي شو چي سود ټولي لاري چاري باید وتړلي شي، او که څوك دسود پورتنۍ لاري پرانزي بیا ډیر نیږده ده چي پکښي ور ګډ شي، او کوم چي مضاربت دی نو پکار ده چي په بشپړ ډول داسلامي تعلیماتو موافق ترسره شي، ګټه او تاوان د شوي موافقنامي پر اساس توزیع شي، اودغه لاره داسلامي اساساتو سره جوړه او برابره ده. والله اعلم.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاتمه

دپورنیو معلوماتو پر بنسټ داسي ښکاري چي دخلکو معاصر ي چاري او کړني دژوند په ټولو برخو پرمخ تللي، چي دغي کړني داسي څه رامنځته کړي چي هغه نوي تاکتیکونو او نوي اجتهاداتو ته اړتیا لري، که معاصر پرمختګ ته وګورو نو هر څه دپخوا څخه بدل شوي،اوس مهال خلکو ژوند په ټولو برخو کي دیو بل سره تړلي دی، ددوي دژوند وسایل یو دبل سره داسي تړل شوي چي دبیلوالي امکان له منځه تللي، او که اقتصادي ډګر ته راشو نو دهیوادونو اړیکي په همدي راڅرخي، آن چي نن په نړۍ کي کومي شخړي رواني دي تر شاه اقتصادي انګیزي دي، امریکا چي نن کومه جګړه پیل کړي بنسټیز لامل ئي اقتصاد دی، ترڅو دنورو زیرمي پخپله ولکه کي راولي په تیره بیا تیل، دارنګه دپیسو معاصر نظام راوستل او بیا دهغه پلي کول هغه څه و چي ترشاه ئي نور اهداف لرل، دسرو او سپینو زرو په ځاي دمعاصرو کاغذي نوټونو رواجول داسي موضوع وه چي استعماري او ځواکمنو هیوادونو پري دوه هدفه ترلاسه کړه، له یوي خوائي هغه هیوادونه چي ددوي دپالیسي څخه ئي مخالفت کول دهغوي ملا ئي په همدي ورماته کړه ځکه ځواکمنو هیوادونو به ئي پر ضد اقتصادي بندیزونه ولګول چي دغه کار به خپله دهیواد پیسي را وغوځولي او بیا به ئي نشواي کولاي دهغوي مقاومت وکړي نو خپله به ورته تسلیم وو، او بلي خوا ئي خلك دسود خوړولو ته اړ کړه، ځکه معاصر کاغذي نوټونه یا پیسي کال په کال خپل ارزښت دلاسه ورکوي نو که پیسي همداسي پاتي کیږي په بل کال کي هغه ارزښت نوي کوم چي په سږ کال کي وو، همدي کړني استعمارګرانو خلك دیته لیواله کړه چي خپلي شتمنۍ په سود واچوي تر څو هغه نقصان پري پوره کړي چي پیسي ئي دوخت په تیریدو سره له لاسه ورکوي، سربیره پردي دمعاصري تجارتي بانکونو ګټي یوازي او یوازي استعمارګرانو ته رسیږي ځکه په اسلامي هیوادونو کي داسي ډاډمن بانکونه وجود نلري چي خلك هلته خپلي شتمني پکښي وساتي نو دا سبب شو چي ګڼ شمیر مسلمانانو خپلي شتمني داروپا په بانکونو کي کیښودي، تردي چي یوي سروي وښوده که دخلیج دشتمنو هغه شتمني چي یوازي دسویس په بانکونو کي دوي ینبي دهغي زکات پر بیوزله او فقیرانو وویشل شي نو په اسلامي نړۍ کي به بیوزلي او فقر ختم کړي.

البته ددي سره سره یو شمیر مسلمانان دیته متوجه شول او داسلامي بانکونو په پرانستلو ئي پیل وکړ چي تر اوسه پوري په یو شمیر هیوادونو کي جوړ شوي هم دي او ترډیره بریده ئي ښي پایلي لرلي، له یواي خوائي خلك له ناروا (سود) څخه وژغورل او له بلي خوا ئي اسلامي هیوادونو اقتصاد ته وده ورکړه، آن چي اوس کفري هیوادونو دمسلمانانو دشتمنیو دجذبولو لپاره هڅي اوهاندي شروع کړي چي داسي بانکونه جوړ کړي چي داسلامي احکامو سره ټکر ونخوري او ددي دپاره ئي اسلامي علماء ځانته غوښتي او له هغوي څخه ددغسي پلانونو مشوري اخلي چي تراوسه پوري په انګلستان او چین کي دغي رنګي بانکونه جوړ شوي او نور هیوادونه ئي هم په لټه کي دي، خو متاسفانه چي ګڼ شمیر اسلامي هیوادونه لا په هماغه زاړه خوب ویده دي، پدي اساس اسلامي هیوادونو ته پکار ده چي ددغسي بانکونو جوړولو ته زیاته پاملرنه وکړي او هر ښارګوټي کي ځانګي پرانزي ترڅو خلك وکولاي شي په اسانۍ سره خپلي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شتمني پدغسي بانکونو کي کيږدي، ما خپل دغه بحث او څیړنه په همدي موضوع ليکلي ترڅو زمونږ هيواد هم وکولاي شي دغي کړني ته بدي را ونغاړي او زمونږ په هيواد کي هم په سود نه ولاړ او داسلامي احکامو مطابق بانکونه پرانزي

په پاي کي له الله څخه سوال کوم چي زما عجز بنده دغه عمل پخپل دربار کي قبول کړي.

وصلى الله تعالى على خير خلقه محمد وعلى آله وصحبه اجمعين .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمن ليکونه

-1وګوره تبيين الحقائق 5/ 52، الهدايه 3/ 162، الام تاليف امام شافعي 4/ 5، نهايه المحتاج تاليف رملي 4/ 160 .

حديث ابن ماجه روايت کړي وګوره نيل الاوطار د شوکاني 5/ 301 .

-1تحفه الفقهاء تاليف سمرقندي 3/ 22، بدائع الصنائع 8/ 3954، المدخل الفقهي العام 1/ 329 الشرکات في الفقه الإسلامي تاليف علي خفيف 68 مخ

-1تحفه الفقهاء تاليف سمرقندي 3/ 25، بدائع الصنائع 8/ 3601، نهايه المحتاج 4/ 164، او المدونه الکبرى 12/ 90 .

مخکني مصادر .

-1قواعد نورانيه تاليف شيخ الاسلام ابن تيميه 170 مخ، بدائع الصنائع 8/ 2587، بدايه المجتهد 2/ 236، او نهايه المحتاج 4/ 161 .

-1وګوره المدخل الفقهي العام تاليف مصطفى زرقاء 1/ 487، بدائع الصنائع 8/ 2631، او نهايه المحتاج 4/ 163 .

المدونه الکبرى 12/ 114، المغني 5/ 45، الهدايه 3/ 167 .

-1الشرکات في الفقه الاسلامي 97 مخ کشاف القناع تاليف بهوتي 3/ 430، او نهايه المحتاج 4/ 168 .

تطوير الاعمال المصرفيه بما يتفق والشريعه الاسلاميه 395- 397 مخونه

الضمان في الفقه الاسلامي تاليف علي خفيف 5- 21 مخونه .

وګوره المهذب 1/ 414، المحلى 8/ 201، تبيين الحقائق 5/ 134، بدايه المجتهد 2/ 232 .

المغني 5/ 51، تبيين الحقائق 5/ 67، بدايه المجتهد 2/ 240 .

-2المغني 5/ 58، بدائع الصنائع 7/ 2541، تطوير الاعمال المصرفيه تاليف داکتر سامي حسن احمد 413 مخ

2داعدادو او نمرو نظام داسي دحساب لار ده چي په هغي کي دټولو پيسو دګټي اندازه زياتوالي او کموالي هره ورځ معلوميږي، دا پداسي شکل چي دهري ورځي عايداتي رسيد په هغو ورځو کي په ډيره ساده توګه ضربوي چي دا رسيد ورته رسيدلي وي، او پدي سره هغه عدد چي په نتيجه کي لاسته راغلي وي ديوي ورځي ګټه شميرله کيږي چي بيا دهغي سره نوري ورځي کومي چي پري تيري شوي وي ضرب ورکوي او پدي سره دټولي مدي دګټي اندازه راوباسي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تطوير الاعمال المصرفيه د ډاکتر سامي حسن احمد حمود له 414-417 مخ پوري

2د ډاکتر علي عبد الرسول هغه بحث چي د (بانکونه پرته دفايدي) څه تر عنوان لاندي ليکلي اونړيوال اقتصادي کنفرانس ته ئي واړاندي کړي 14مخ

تطوير الاعمال المصرفيه 425-426 مخونه

-1مخکني مصدر 428، دارنګه داهرام ورځپانه دګڼي رقم 32126 تاريخ 1974/11/25 اعلان شروط تمليك نوع فيات 1300

الدراسه المصريه 24 مخ

جامع الترمذي 3/ 533 حديث رقم 1231 .

مصنف عبد الرزاق 8/ 136 .

-1النواحي العمليه لسياسات البنوك التجاريه تاليف محمد نبيل ابراهيم حافظ 26 مخ دريم چاپ دار النهضه العربيه کال 1974

-1وګوره: تحفه الفقهاء 3/ 29، المحلی 8/ 248، تبيين الحقائق 5/ 70، القوانين الفقهيه 210 مخ او شرح الخرشي 6/ 217 .

تطوير الاعمال المصرفيه له 446-448 مخ پوري

الهدايه 2/ 120 .

مغني المحتاج 2/ 202 .

فتح القدير 6/ 323 .

رد المحتار 5/ 655 .

المغني 5/ 180 .

بدائع الصنائع 6/ 101 .

بدائع الصنائع 6/ 100 .

دمائده سورت آيت 2

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

2-حديث بزار روايت كړي له ابن مسعود څخه او طبراني له سهل بن سعد څخه روايت كړي حديث صحيح دى .

وګوره دقرطبي تفسير 33/6

وګوره دابن كثير تفسير 7/2

المجموع شرح المهذب تاليف نووي 9/ 353 .

الخرشي على مختصر خليل 6/ 147 .

وګوره المجموع شرح المهذب دنووي 9/ 353 .

اعلام الموقعين 1/ 40 .

مجموع الفتاوى 29/ 272 .

حاشيه ابن عابدين على الدر المختار 5/ 104 .

مخكني مصدر 5/ 105 .

المجموع شرح المهذب 9/ 342 .

مخكني مصدر 9/ 352 .

د الذاريات سورت آيت 22

د الذاريات سورت آيت 58 .

دمومنون سورت آيت 51 .

دبقري سورت آيت 172 .

جامع العلوم والحكم 1/ 260 .

حديث مسلم روايت كړي 11/ 26 دنووي شرحه

فتح الباري بشرح صحيح البخاري 6/ 230 .

مجله الاقتصاد الاسلامي 1/ 281 د دبي اسلامي بانك

دبقري سورت آيت 278 .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبقري سورت آیت 279 .

حدیث مسلم روایت کړي وګوره دنووي شرحه 11/ 15 .

حدیث مسلم روایت کړي وګوره دنووي شرحه 11/ 26

مصنف عبد الرزاق اثر رقم 18622

وګوره قضایا فقهیه معاصره تالیف شیخ محمد برهان الدین السنبهلي 22/ 23

وګوره: مجموعه فتاوی دار العلوم دیوبند 7 او 8/29- 33 .

مخکني مصدر .

حدیث مسلم روایت کړي26/11 .

جامع العلوم والحکم 268 .

مجله الاقتصاد الاسلامي 1/ 59 د دبي اسلامي بانك

قضایا فقهیه معاصره تالیف سنبهلي 22 / 25 .

المجموع شرح المهذب 9/ 351 .

مجله الاقتصاد الاسلامي 1/ 59 .

دشیخ مصذفی زرقاء هغه مضمون چي دجدي په غونډه کي په کال 1979م کي وویل .

المجموع شرح المهذب 9/ 351 .

زاد المعاد تالیف ابن قیم الجوزیه 5/ 778 .

دبقري سورت آیت 278 - 279 .

وګوره دقرطبي تفسر 3/ 71 .

صحیح مسلم دنووي له شرحي سره 3/ 102 .

بخاري رقم 1410، او مسلم 7/ 98

حدیث ابو داود په رقم 3508 سره روایت کړي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرح القواعد الفقهيه تاليف شيخ زرقاء رقم القاعده 87

وگوره: البنوك الاسلاميه بين النظريه والتطبيق تاليف ډاكټر عبد الله طيار 232 .

-1دابوهريره په حديث کي راغلي ديو سړي په رسول الله صلى الله عليه وسلم باندي يو اوښ قرض و، هغه سړي يووخت راغي دخپل قرض غوښتنه ئي کوله، رسول الله امر وکړ چي ورئي کړي، هغوي چي وکتل نو په هماغه سن سال اوښ ئي ونه موند، بلکي ټول اوښان دهغه په پرتله غټ وو، رسول الله بيا امر وکړ چي همدا ورکړي، هغه سړي وويل: ښه وفا دي راسره وکړه، الله پاك دي له تا سره وفا وکړي، نبي کريم صلى الله عليه وسلم وويل: ستاسو بهتر هغه څوك دی چي په قرض ورکونه کي ښه ادا وکړي" حديث بخاري په 2393 رقم سره روايت کړي .

حديث مسلم روايت کړي 4/ 160.

اعلام الموقعين تاليف ابن القيم 3/ 179.

حديث ابوداود روايت کړي

Download from: ketabton.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library